

-menetelmiä, kuvauksia ja kokemuksia lasten ja nuorten tanssikasvatuksesta

TaikaVoima. Kuva: Metsälinnun päiväkot.

Toimitustyöryhmä: Arja Keränen (pj.), Maria Hostikka, Tiina Jalkanen, Marja Korhola, Tytti Kronqvist, Isto Turpeinen ja Hanna Nyman (siht.)

Kannen kuvat: Vantaan Tanssiopisto (kuva yllä ja keskellä), Taidetalo Pessi

Toimitus: Annikki Alku, Hanna Nyman

Ulkoasu ja taitto: Tiina Kuoppala

Paino: Valopaino Oy, Helsinki

Kustantaja: Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut / Taikalamppu-projekti

Esitilaukset: kulttuuri@vantaa.fi

SISÄLLYS

Taikaloikka. Kuva: Vantaan Tanssiopisto.

Johdanto	3
Tanssi, tunne ja tietoisuus.....	5
Tanssin tikapuut	7
Törmäyksistä virtauksiin.....	10
Tanssiteatteri Dis Tanz ja Taikalampun tanssityöpajat ...	12
Dansteater Dis Tanz och Taikalamppu	14
Ella ja Topi.....	16
Barokkia!	19
Lintsauskierte katkesi	
– Tanssiteatteria kymppiluokkalaisten kanssa	21
Improvisaatiossa sukellaan tanssiin	25
Zip – Zäp – Boing	28
Luovaa liikettä nuorten työpajassa	32
Kohtaamisia tanssien	36
Mörkö se lähti piiriin.....	39
TaikaVoimassa on voimaa.....	43
Artikkelien kirjoittajat.....	46
Kirjallisuutta ja yhteystietoja.....	47

JOHDANTO

Lastenkulttuurikeskusten valtakunnallisen Taikalamppu-verkoston yksi tärkeimpiä tavoitteita on luoda paremmat edellytykset lapsia koskevan kulttuuripolitiikan ja taidekasvatuksen toteuttamiselle. Opetusministeriö on määrittänyt Vantaan keskeiseksi kehittämistehtäväksi tässä verkostossa tanssitaiteen kehittämisen, tanssitaiteen saavutettavuuden ja erityisryhmien palveluiden saatavuuden edistämisen.

Taikalamppu-projektissa on vuosina 2003–2008 tanssitaiteen kehittämistehtävän myötä kehitetty ja toteutettu uusia, innovatiivisia tanssimenetelmiä ja toimivia työtapoja lasten ja nuorten tanssikasvatukseen. Halusimme koota osan niistä Taikaloiikka-tanssioppaaksi yhteistyössä vantaalaisten tanssintoimijoiden kanssa. Mukana on 14 asiantuntija-artikkelia, jotka käsittelevät tanssikasvatuksen merkitystä lapsen ja nuoren kasvun tukena sekä tanssimenetelmiä ja niiden kuvauksia.

Taidekasvatus on kasvattamista taiteeseen ja kasvattamista taiteen avulla. Se on lapsen ja nuoren kasvuun saattamista koko elämää varten. Tanssi taidemuotona on erityinen; sen kasvatuksellinen merkitys perustuu kokonaisvaltaisuuteen. Tanssi kietoo yhteen ihmisen henkisen ja fyysisen ulottuvuuden, mielen ja kehon, kuten Eeva Anttila toteaa oppaan ensimmäisessä artikkelissa.

Lapsilähtöinen tanssipedagogiikka ottaa huomioon jokaisen ainutlaatuisena yksilönä; jokainen liikkuva lapsi ja nuori osaa tanssia, tuottaa liikettä omasta kehostaan lähtien. Tanssiessaan lapsi ja nuori kohtaa itsensä uudella tavalla. Edellä kuvatun kaltaisesta oivalluksesta kertovat useat oppaan kirjoittajista. Artikkelissaan Isto Turpeinen käyttää tästä oppimistavasta termejä ”Raakalauta-metodi” ja ”Oman elämän tanssi”.

Tanssi sosiaalisena ja yhteisöllisenä taiteen muotona edistää ryhmäytymistä, synnyttää osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tanssiminen ja esiintyminen on ollut kokijalleen elämyksellinen oppimisen ja itsensä ylittämisen paikka. Tanssityöpajoissa erilaiset pari- ja ryhmäharjoitteet kehittävät vuorovaikutustaitoja ja empatiakykyä. Lapsille ja nuorille kehittyy rohkeus osallistua ja olla esillä. Kun jokainen saa tanssia omista lähtökohdistaan käyttäen omia vahvuuksiaan, syntyy lapselle ja nuorelle aitoja onnistumisen kokemuksia.

Tanssituntien vuorovaikutustilanteissa lapset saavat muista lapsista ja aikuisista peilautumis- ja samaistumiskokemuksia, jotka ovat tärkeitä minuuden ja minäkuvan rakentumisessa. Tanssityöpajan positiivinen elämysympäristö kannustaa, motivoi ja innostaa ja siten edistää terveen itsetunnon muodostumista. Jollekin nuorelle koulun tanssiteatteriprojektiin osallistuminen on ollut käännekohta, joka on muuttanut elämän suuntaa, kuten Marja Korhola kertoo omassa artikkelissaan.

Lastensuojelussa, perhekuntoutuksessa ja nuorten työpajoissa on sovellettu uusia voimaannuttavia tanssiin ja liikkeeseen perustuvia työtapoja. Lapset ja nuoret, joiden arkeen liittyy erityisiä haasteita tarvitsevat turvallisen ilmapiirin, jotta luottamus aikuisiin voi syntyä. Tämä turvallisuus syntyy tutuista toistuvista elementeistä ja ne koetaan tärkeiksi voimaannuttavista tanssihankkeista kertovissa artikkeleissa. Tanssia voidaan soveltaa elämänvoimaa ja hyvinvointia edistävänä välineenä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutuksessa sekä pienen lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemisessa.

Tiina Jalkanen kertoo artikkelissaan, kuinka tanssitaiteen perusopetusta antava Vantaan Tanssiopisto on toteuttanut innovatiivista työskentelymuotoa, jossa nuorten ja tanssinopettajien lisäksi tanssi- ja teatteri-ilmaisun tunneille osallistuvat myös vastaanottokotien nuorten omat ohjaajat sekä luokanopettaja. Tällaisessa yhteisöllisessä toimintamallissa tanssinopettajat tarjoavat tanssinopetusta ja ohjaajat vahvistavat nuorten työskentelyä oman toimintansa, huumorin ja roolimalliensa kautta.

Tanssikasvatuksen keinoin voimme tukea lapsen ja nuoren kasvua täysipainoiseksi ihmiseksi, rakentaa henkistä hyvinvointia sekä kannustaa luovuuteen. Tanssi- ja taidekasvatuksen tulisi olla jokaisen lapsen ja nuoren ilo, nautinto ja perusoikeus!

Antoisia lukuhetkiä Taikaloikka-oppaan parissa,

Vantaalla 6.2.2008

Arja Keränen
aluekulttuurisihteeri

Hanna Nyman
projektisihteeri

TANSSI, TUNNE JA TIETOISUUS

6 EEVA ANTILA

Tanssin kasvatuksellinen merkitys perustuu sen kokonaisvaltaisuuteen ja moniulotteisuuteen. Tanssi kietoo yhteen ihmisen henkisen ja fyysisen ulottuvuuden, mielen ja kehon. Tanssin kautta on mahdollista luoda jaettuja merkityksiä, kertoa sanattomia tarinoita ja välittää tunnelmia, tunteita ja elämyksiä joita sanoin on vaikea tavoittaa. Tanssi voi vahvistaa ihmisenä olemisen erilaisten ulottuvuuksien, kuten kokemuksellisuuden ja reflektiivisyyden, sekä yksilönä olemisen ja yhteisöön kuulumisen välistä yhteyttä.

Ihmisyhteisöt ovat kautta aikojen oivaltaneet tämän yhteyden merkityksen ja halunneet vaalia ja vahvistaa sitä. Taide, myös tanssi on siksi kuulunut osana kaikkien kulttuurien yhteisölliseen toimintaan. Intuitiivisesti on ymmärretty, että ihminen tarvitsee rikasta kokemusmaailmaa, monipuolisia aistimuksia ja aktiivista toimintaa, ja että merkitysten välittäminen taiteen keinoin vahvistaa yhteisöjä ja rakentaa kulttuurista identiteettiä. Kasvatuspsykologi Jerome Brunerin (1996) mukaan mieli ja merkitykset rakentuvat ihmisten keskuudessa kulttuurisena ilmiönä. Kulttuuri tarjoaa yksilölle välineet maailman jäsentämiseen ja ymmärtämiseen.

Taiteen kasvatuksellisen arvon kyseenalaistaminen onkin suhteellisen uusi ilmiö. Se näyttää liittyvän yhteiskuntaamme vaivaavaan tehokkuuden ja menestyksen ylikorostamiseen. Samalla tiedollinen kasvatus on vallannut alaa taidollisen ja taiteellisen kasvatuksen kustannuksella.

Tietopainotteisen kasvatuksen mukanaan tuoma kehon ja mielen erottaminen toisistaan on ristiriidassa nykyaikaisen ihmisen tietoisuuden kehitystä koskevan tieteellis-filosofisen näkemyksen kanssa. Tämän näkemyksen mukaan ihmisen tietoisuus perustuu kokemukseen siitä, että kehossa koetut tuntemukset ja tunteet ovat yksilön omia. Tietoisuus herää, kun yksilö havaitsee

muutoksen omassa kehollisessa tilassaan, ja liittää tämän muutoksen tiettyyn tapahtumaan tai uuteen, sanattomaan informaatioon. (Damasio 2000)

Tietoisuudella on siis kehollinen perusta. Myös tieto, ajattelu ja kieli rakentuvat kehossa tapahtuvien prosessien kautta. Ajattelumme rakentuu sille, miten kehomme vastaanottaa, kuljettaa ja tuottaa informaatiota, miten aivot ja hermosto osallistuvat tiedon kuljettamiseen ja tulkintaan sekä siihen, miten konkreettisesti toimimme fyysisessä, sosiaalisessa ja ideaalisessa maailmassa. Käsitteellinen ajattelumme on siten sidoksissa kehollisuutemme tarjoamaan perspektiiviin maailmasta. Käsitteet, ajattelumme työkalut, ovat suurelta osin sensomotoristen prosessien kautta syntyneitä. Nämä prosessit säätelevät sitä, miten voimme maailman hahmottaa ja tulkita. Ajattelumme rakentuu siis kehomme ehdoilla, sen tarjoamien peruskoordinaattien varaan. (Lakoff & Johnson 1999)

Yksilön herkkä tietoisuus omassa kehossaan tapahtuvista muutoksista ja elämyksistä voi tukea hänen minuitensa rakentumista sekä avata tietoisempaa tapaa suhtautua toisiin ihmisiin. Myötätunto toisia kohtaan ja eettinen herkkyyys perustuvat omien kehollisten tuntemusten ja omien tunteiden tunnistamiseen, tunne-elämän vivahteikkouteen. Kokemusmaailmamme sävyt ja vivahteet luovat pohjan tunne-elämällemme, ihmisten väliselle kommunikaatiolle, toisten ihmisten kokemusten ymmärtämiselle ja yhteisölliselle elämälle. Arvomaailma ja eettinen kasvu rakentuvat kaiken tämän varaan.

Tanssi taidemuotona on erityinen, sillä se tapahtuu ihmisen koko olemuksen kautta ja olemuksessa, ilman muita välineitä. Tanssi, taiten ja tuntien välitettynä ja toteutettuna, voi vahvistaa kokonaisvaltaista, tietoista suhdetta itseän, toisiin ja maailmaan. Tanssin tutkimuksessa

ja liikunnan filosofiassa käsite kehotietoisuus on keskeinen, kun kuvataan kehon ja mielen integroitumista ja yhdentymistä. Keho-mieli – integraation, kokonaisvaltaisuuden ja eheyden tukeminen on taiteen, erityisesti tanssin, ydintehtävä kasvatuksessa.

Ihminen on ihminen osittain juuri siksi, että hänellä on mahdollisuus tarkastella omia kehollisia tuntemuksiaan ja tunteitaan tajunnassaan, ja siten luoda omaan kokemusmaailmaansa selkeitä merkityssuhteita. Myös tunne-elämykset ovat osa tietoisuutta, yhtä lailla kuin tiedollisetkin sisällöt (Rauhala 2005). Tunteet perustuvat yksilön tietoisuuteen kokemistaan muutoksista omassa kehollisessa tilassaan (Damasio 2000). Kehollisia tuntemuksia ja tunteita ei siis ole perustelua pitää tietoisuudesta ja käsitteellisestä ajattelusta erillisinä.

Kehotietoisuuden kautta ihminen voi paremmin ymmärtää, mitä hänessä tapahtuu kohdatessaan toisia ihmisiä ja ympäröivän maailman. Kun ihminen ymmärtää itseään ja omia tunteitaan paremmin, hän voi lukea ja ymmärtää myös toisten ihmisten tunnereaktioita ja kehon kieltä. Dialoginen yhteys ihmisten välillä on paljon muuta kuin sanallista kommunikaatiota.

Kun ihminen saa haltuunsa omaan kehoonsa sisältyvän hiljaisen tiedon ja viisauden, muodostuu vahva pohja yhteisöllisyydelle. Yhteisöllisessä asenteessa huomio siirtyy itsestä toisiin. Yksilön välitön oman edun tai mielihyvän tavoittelu on toissijaista, ja yhteisön etu tulee ensisijaiseksi. Tietoisuuden suuntaaminen toisten kokemusmaailmaan ja hetkellinenkin luopuminen omista tarpeista edellyttää sitä, että ihmisellä on vahva, jäsentyynyt kokemus itsestään pysyvänä ja jatkuvana olentona eli identiteetti. Tämä kokemus minästä on kokonaisvaltainen, ja siihen kuuluu olennaisena osana kokemus omasta kehosta osana itseä.

Olen enenevästi sitä mieltä, että kaikkien kasvattajien ja opettajien täytyy ymmärtää ja huomioida identiteetin rakentumisen kehollinen perusta ja kiinnittää huomiota

oppilaidensa kehollisten kokemusten luonteeseen. Kehollisten kokemusten kautta rakentunut identiteetti perustuu yksilön keholliseen, kokonaisvaltaiseen minuuden kokemukseen, tunteeseen siitä, että oma keho ja siinä sijaitsevat tuntemukset ja kokemukset ovat omia (Damasio 2000). Kehollisen olemassaolon kautta kasvava ihminen voi määritellä minuuttaan omasta kokemuksellisesta horisontistaan käsin, ja käydä identiteettinsä rakentamisessa keskustelua ympäröivän yhteisön kanssa. Keskustelun sävyn vaikuttaa ratkaisevasti se, millainen ihmisen suhde omaan kehollisuuteensa on, ja millaisista sävyistä hänen kehollinen kokemusmaailmansa koostuu. Hajanaiset, epäselvät ja kielteisensävyiset keholliset kokemukset ovat kasvavalle lapselle ja nuorelle vaikeita haasteita, ja mielestäni kasvattajan tehtävä on tukea mahdollisuutta eheään ja myönteiseen kokemusmaailmaan.

Tanssi on taidemuoto, jota viisaasti ja herkästi harjoittamalla ihminen voi tavoittaa eheyden ja kokonaisvaltaisuuden kokemuksen, jossa keho ja mieli ovat yhtä. Tällaisessa kokemuksessa ihmisen kaikki olemuspuolet ovat tietoisuudessa läsnä tasapainoisesti ja samanaikaisesti. Tanssiessaan ihminen voi kokea oman liikkeensä ja kehonsa merkityksellisen tiedon ja ymmärtämisen lähteenä. Hän voi tuntea itsensä elävänä, kokonaisena ja vahvana minänä, ja ennen kaikkea hän voi samanaikaisesti kokea kuuluvansa yhteisöön, olla enemmän kuin oma itsensä.

LÄHTEET:

- Damasio, Antonio (2000) **Tapahtumisen tunne: Kuinka tietoisuus syntyy.** (Suom. Kimmo Pietiläinen). Helsinki: Terra Cognita.
- Lakoff, George & Johnson, Mark (1999) **Philosophy in the flesh: The embodied mind and its challenge to Western thought.** New York: Basic Books.
- Rauhala, Lauri (2005) **Ihmiskäsitys ihmistyössä.** Helsinki: Yliopistopaino.

TANSSIN TIKAPUUT – Kulttuurinen silta päiväkodista kouluun

6 ISTO TURPEINEN

Kokemuksia 1990 -luvulta

1990-luvun alussa Raatikon tanssikoulu (muuttui 1997 Vantaan Tanssiopistoksi) aloitti yhteistyön vantaalaisten päiväkotien kanssa. Alussa ryhmiä oli aivan muutama, mutta pikku hiljaa toiminta kasvoi niin, että tanssivia päiväkotien oppilaita oli useita satoja.

Toiminnan yhtenä tavoitteena oli pitkäjänteisen opetuksen toteuttaminen. Vantaan Tanssiopistossa perusopetusoppilaat saavat opetusta 36 viikkoa vuodessa. Päiväkotien ja koulujen opetuksen tavoitepituus oli 25 viikkoa eli 10 syksyllä ja 15 keväällä.

Raatikon tanssikoulussa vietiin 90-luvun alussa läpi ns. Taikarumpu-projekti. Se oli osa päiväkodeissa ja kouluissa toteutettuja Akvaario-hankkeita, joissa valtakunnallisesti etsittiin mm. yhteistyötapoja ja keinoja integroida erilaisia toimijoita perusopetuksen yhteyteen. Tanssikoulun yhteistyökumppaneina olivat vantaalaiset Kytötien ja Virpikujan päiväkodit ja Havukallion koulu.

Projekti alkoi 5-vuotiaiden poikien ryhmästä ja jatkui neljän vuoden ajan niin, että oppilaat (sekä tytöt että pojat) olivat sen päättyessä Havukallion koulussa toisella luokalla. Tämän projektin aikana kuvasimme tunteja ja kävimme reflektiivisiä keskusteluja mm. pienten lasten tanssinopetuksesta. Työryhmässä työskentelivät toiminnanjohtaja Aarne Mäntylä ja tanssinopettaja Isto Turpeinen Raatikon tanssikoulusta sekä erityislastentarhanopettaja Auli Kurvinen Kytötien päiväkodista. Tämän projektin aikana jalostettiin tanssiopetuksen perustyötapaa, jossa liikkuva lapsi itse omista lähtökohdistaan muuttaa perusliikkumistaan tanssiksi (ns. Raakalauta-metodi).

Tanssimaistiaiset. Kuva: Taidetalo Pessi.

Kokemuksia 2000 -luvulta

Vantaan tanssiopisto on toteuttanut ja toteuttaa Taikalam-pun puitteissa rikasta, monitasoista ja -arvoista tanssiopetusta. Tarjonta kattaa niin alkuopetusikäiset kuin yläkou-lut ja lukiot.

Päiväkodeille tarjotaan Tanssimaistiaisia, lyhyitä ja edullisia tanssikursseja. Kouluille on tarjolla pisteittäisiä tanssiin tutustumistunteja tai työpajoja. Lisäksi päiväko-tien ja koulujen henkilökunta saa päiväkursseina tanssin virike- ja työkalupakkeja.

Oppilaille suunnatuilla kursseilla ja työpajoissa on usei-ta satoja osallistujia lukukausittain. Sisältö vaihtelee kevy-estä tanssin tunnustelusta, voimaannuttaviin ja haastaviin

työpajoihin, joiden tavoitteena on kehon kielen parempi ymmärrys tai esitys. Oppilaiden kirjo hipoo täydellisyyttä.

Tanssin tikapuut: pitkäaikainen harrastus

Tanssin rakenteellinen kaari noudattaa lapsen ja nuoren kasvua sekä kehittymistä aikuiseksi. Tanssin tikapuissa olevat mahdollisuudet tulee antaa näkyviksi. Vantaalla Taikalampputoiminta ja tanssin perusopetusta antavat koulut ja opistot luovat mahdollisuuden tikapuiden käyttämiseen askel kerrallaan. Kirjossa on muutaman tunnin Taikalamppukursseja ja työpajoja, viiden kerran Tanssimaistiaisista, Tanssiopiston 10 ja 15 kerran päiväkotij- ja koulukursseja, perusopetusta iltapäiväkerhoissa sekä pitkäjänteistä, vuodesta toiseen etenevää tanssin perusopetusta. Perusopetusta annetaan opetussuunnitelmien mukaan yleisessä ja laajassa oppimäärässä, jolloin oppilaalla on pääaine ja hänelle syntyy hyvä, kokonaisvaltainen tuntuma tanssiin ja tanssitaiteeseen.

Kaavamaisena rakenteena voidaan Tanssin tikapuut kuvata seuraavasti.

Vauvat ja vanhemmat

- 0–2 -vuotiaat lapset tanssivat vanhempiensa kanssa. Näitä tunteja kuvataan eri nimillä. Käytettyjä ovat esim. äiti-lapsi, vanhempi-lapsi, isä-poika, perhetanssi. Tunneilla tehdään musiikkiin erilaisia harjoitteita, joiden sisältönä ovat fyysiset harjoitteet, perusmotoriikka, sosiaaliset harjoitteet ja musiikillinen yhdessäolo.

Varhaisiän tanssi

- 3–6 -vuotiaat tanssivat leikkien. Puhutaan lastentanssista, jolloin opitaan toimimaan ryhmässä, kuulemaan musiikkia, tanssin perustermejä ja liikkeitä sekä koetaan ensimmäiset tanssiesitykset.

Tanssin perusopetus/Tanssimaistiaiset ja työpajat

- 7–18 -vuotiaat tanssivat virkistysten tai tavoitteellisesti. Vaihtoehtoina ovat virkistävät tanssin lyhyet maistiaiset, työpajat ja kurssit tai pitkäjänteinen opiskelu tanssin perusopintoja antavassa tanssioppilaitoksessa. Tällöin tanssilajeina ovat esim. vapaatanssi, nykytanssi, jazztanssi, baletti tai kansantanssi. Vaihtoehtoisesti tanssinopetus saattaa keskittyä nykyajan tanssi-ilmiöihin. Tällaisia ovat mm. breikki, hip hop, disco-tanssit, top lock, locking tai vaikkapa dance hall reggae.

Aikuisiän tanssiharrastus

- Hyvästä tanssin kurssi- tai perusopetuksesta on seurauksena kestävä harrastus.

LÄHTEET:

- Lampi Ilkka, et al. (2002) **POPEDA**. Poikien tanssipedagogiikka – työryhmän muistio. Vantaan Tanssiopisto, Suomen Kansallisoopperan Balettioppilaitos.
- Turpeinen, Isto (1997) **Poikia, taikarumpuja ja bokeneita Raatikon tanssikoulussa**. Teoksessa Sarje, Aino. **Näkökulmia tanssin opettamiseen, suomalaisten tanssitaiteilijoiden ja tanssin tutkijoiden kirjoituksia 1997**. Helsinki: Opetusministeriö, kulttuuriosasto & Turun taiteen ja viestinnän laitos.
- Turpeinen, Isto (1998) **Suuri kohtaaminen**. Teoksessa Ranta-Meyer, Tuire & Kaikkonen, Markku (toim.) **Lahjakkuus lentoon**. Helsinki: Sibelius-Akatemian koulutuskeskus.

TANSSIN TIKAPUUT: yksi tunti

Tässä on yhden tunnin malli, jonka lähteenä on käytetty Vantaan Tanssiopiston ja Suomen Kansallisoopperan Ballettioppilaitoksen POPEDA-työryhmän muistiota vuodelta 2002. Esimerkkitunnin rakenne on ohjeellinen ja opastava. Hyvät ja toimivat käytännöt voivat olla tilanteen mukaan vaihtelevia. Ehdotuksen osakokonaisuuksia voi näin ollen muuttaa.

Lisäksi on hyvä muistaa, että oli oppilaiden ikävaihe mikä hyvänsä niin harvemmin tunti sujuu aivan niin kuin kirjallinen suunnitelma sanoo. On hyvä, että opettajalla on hallussaan jokereita, tehtäviä tai sarjoja, joista koko ryhmä pitää ja osaa. Jokerilla laukaistaan tukkeutunut tilanne ja avataan väylä uuteen tehtävään.

INTRO: Tässä on rajaviiva arjen ja tanssitunnin välillä. Käytä aloitusrituaalia: esim. keskustelu, alkupiiri, *révérence*, "meidän aloitus".

LÖYSÄT POIS: Tämä on energiatason taseus, jolla avataan runsaalle energialle kanava. Tällöin välineinä ovat leikki, hippa, kisailu, liikkumisliikkeet, liikenediö: juoksu, kävely, laukka, hyppy; toimintarata.

HUOKAUS: Tasaannutaan ja annetaan rauhalle pohja. Välineitä ovat lepo, rentoutuminen, juomapaussi, kevyt venyttely, keskittymisharjoitus tai -leikki.

TANSSITEKNIikka: Tällöin perehdytään lajitekniikkaan tai esityssarjoihin. Työmuotona voi olla ohjattua liikettä läpimenoina yli salin, keskilattian sarjoja, dynamiikan vaihtelut (esim. iso-pieni, kokonaisvaltainen liike-ääreisosien hallinta).

LOPPUNOUSU: Tässä osassa mieluisa jokeri tai loppuporkkana. Työskentelyssä keskeistä ovat helpot ja fyysiset tanssitehtävät, tanssileikki, jumppamatto-soolot, muut fyysiset improtehtävät.

Tanssimaistiaisia. Kuva: Taidetalo Pessi.

AUTUUS: Tunnin lopetus on yhtä tärkeä kuin aloitus. Jos mahdollista rituaalina rentoutus, venyttely, keskustelu, *révérence* tai jokin "meidän" lopetus.

TÖRMÄYKSISTÄ VIRTAUKSIIN – ajatuksia poikien oman elämän tanssista

6 ISTO TURPEINEN

Työskenneltyäni Vantaan Tanssiopistossa n. 10 vuotta tanssivien poikien opettajana, aloin puhua poikien kanssa työskentelystäni nimellä Raakalauta-metodi. Työskentelyn ajatuksellinen ja rakenteellinen tausta oli hyvin karkea. Tekeminen on hiotunut työn myötä kohti nykyisiä, toimivia rakenteita. Myöhemmin olen käyttänyt metodiani myös muita nimityksiä.

Yhtenä nimenä on ”Oman elämän tanssi/tanssijat”. Tanssinsa aloittelevien, pienten tanssijoiden osalta olen käyttänyt liikemenetelmää nimeltä ”etsintä – searching” (etsi – näe – poimi – nimeä – käytä).

Raakalauta-metodin ajatuksellinen keskusta (oppilaskäsitys) on ymmärtää tanssijaa hänen omista lähtökohdistaan. Tällä tarkoitan poikaa poikana, tyttöä tyttönä, ikäihmistä seniorina ja MBD-lasta erilaisena. Saattaminen tanssiin tapahtuu ohjauksessa, mutta oppijan lähtökohdista. Hänen oma avautumisensa ilmaisulle ja siinä kehitty miselle ovat avainasemassa. Oppilaan sisäisen motivaation merkitys on korostunut. Hänen oma halunsa edistyä synnyttää parasta virtausta ja samalla myös tuloksia.

Menetelmän yksi lähtökohta on aloittaminen yleisestä, karkeasta liikkumisesta (kävely, juoksu, hyppy, pyöriminen) ja reippaalla otteella. Rauste – von Wrightin (1998) mukaan havaintotapahtuman tasolla korostuu ylhäältä alas suuntautuvien prosessien rooli eli osat jäsen tyvät kokonaisuudesta käsin. Michael Gurian’in (2001) mukaan poikien pääasiallisena päättelytapana on deduktio (yleisestä erityiseen). Balettipedagogi Ilkka Lampi (Lampi et al 2002) on sitä mieltä, että pojat oppivat tanssin eri reittiä kuin tytöt. Hänen teesinään on toiminnasta hitauteen ja yleisestä erityiseen.

Raakalaudassa lähd en yllä mainitusta perusteista. Mutta liikeopettamisen tasolta haluan nousta laajemmalle tarkastelun tasolle.

Oppimistilanteeseen liittyy aina myös atmosfääri. Inkeri Savan Kolbin kokemusperäisen oppimisen mallin pohjalta kehittämät taiteellisen oppimisen kokonaisvaltainen malli (1993) ja eläm yspohjaisen oppimisen malli (1998) ovat olleet perustana raakalauta-ajatteluun liittyvässä kattoatmosfääriajattelussani. Kysymyksessä on toiminta-orientoitunut tanssin opetusmalli, jossa korostetaan opitunnin ilmapiiriä.

Tanssinopetus kehittyy leikistä kohti määrätietoista tanssijuutta. Työskentely nähdään elämyksellisenä seikkailuna, jolloin huomioidaan tunteiden merkitys oppimisessa. Tavoitteena on herättää tanssiin liittyvä sisäinen motivaatio, jolla rakennetaan oman elämän tanssia.

Mallin kehällä on neljä osaa:

Aloitetaan oppilaille merkittävästä TOIMINNASTA, jota seuraa sisällön kautta ELÄMYS. Konkreettisesti tämä tarkoittaa, että tanssitunnin alkupäässä on runsasta fyysisyyttä. Tämä toiminta on yksinkertaisesti sanoen oppilaista kivaa. Heillä ja opettajalla on selkeä kuva tekemisestä, jolloin ei tule turhautumista vaan sen sijaan hyvä olo. Syntyy atmosfääri, jossa on positiivinen vire. Tämän otollisen kattoatmosfääriin aikana korkea sisäinen ja ulkoinen aktiivisuustaso viedään loppuun niin, että opetus- tai oppimistilanne tuottaa jotain uutta yksilöille ja ryhmälle.

SANALLISTAMINEN ja JAKAMINEN / SAAMINEN ovat oppimisen ja yhteisen toiminnan kannalta olennaisia.

Raakalauta-metodia käytettäessä työtapaa vaatii aikaa. Kehittyminen on sykäyksellistä ja välillä yksittäisiin asioihin kypsyminen tapahtuu hyvinkin hitaasti. Tämän tosiasian ymmärtäminen lisää rauhallisuutta opettajan työssä, koska hänen ei pidä ottaa itselleen paineita ulkoisista vaatimuksista. Ryhmän sisäiset erot voivat olla suuria, mutta raakalaudan karkeuteen kuuluu myös ensemble -työn karkeuden salliminen. Yhtenäinen työskentely esim. esityksissä voi olla tavoite. Tavoitteen näkemisessä otetaan huomioon yksilölliset erot. Ankarasti katsoen ryhmät tanssivat ”huonosti yhteen”, mutta ”raakalautasilmät” näkevät elämyksistä johtuvaa virtausta ja samalla viedään tanssia niin ryhmässä kuin yksilöissäkin eteenpäin.

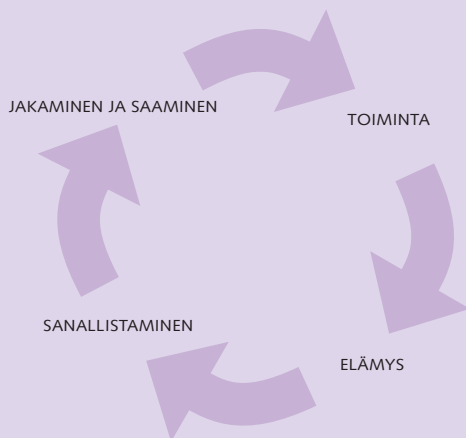
Kari Uusikylä (2002, 105) on korostanut yksilön autonomian merkitystä. Hänen mielestään luovuuden kannalta

parasta on riippumattomuus. Tämän toteuttaminen käytännössä vaatii näkemystä oppimistilanteen hallinnassa. Korkea elämäntaso saattaa antaa oppijalle mahdollisuuksia hyvään virtaukseen.

Tämän ulkoisena piirteenä voi olla kaoottisen oloinen tilanne. Tämä kaaoksen sietäminen ja sen läpi näkeminen oppimisen kannalta hedelmällisiin tilanteisiin, vaatii näkemystä ja alussa myös uskallusta sekä itsevarmuutta. Aina ei ole helppoa kuunnella arkikasvattajien kommentteja kurittomuudesta ja metelistä. Uusikylän toivookin, että kotien ja koulujen kasvuympäristö voisi olla sellainen, jossa oppilas voisi löytää luovuutensa pelottomana ja tyydytystä tuottavana itsensä toteuttajana ja lahjakkuutensa huipentumana. Luovuus syntyy sisäisestä tahdosta ja se elää parhaiten turvallisessa vapaudessa.

KAAVIO 1.

Kattoatmosfääriin tukeutuva toiminnallisen oppimisen malli.

LÄHTEET:

- Gurian, Michael (2001) **Boys and Girls Learn Differently. A Guide for Teachers and Parents.** San Francisco: Jossey-Bass.
- Sava, Inkeri (1998) **Taiteen sekä taidekasvatuksen mahdollisuudet ja tehtävät monikulttuurisessa koulussa.** Teoksessa Sava, Inkeri (toim.) Taikomo. **Taidekasvatus monikulttuurisessa koulussa.** Helsinki: Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A 13.
- Uusikylä, Kari (2002) **Isät meidän. Luovaksi lahjakkuudeksi kasvaminen.** Juva: PS-Kustannus.

TANSSITEATTERI DIS TANZ JA TAIKALAMPUN TANSSITYÖPAJAT

Tanssiteatteri Dis Tanzin **Tanssi tutuksi -työpajat** sisältävät 6 tanssityöpajakertaa ja tanssiteatteriesityksen.

- **Tanssin perustaitoihin perehtyminen:** kehonosien tuntemukseen, vartalon hallintaan, koordinaatioon, tasapainoon, rytmiin ja tilanhallintaan. Samoin tutustutaan erilaisiin musiikkeihin leikkien, pelien ja tehtävien muodossa. Opitaan keskittymään yksin, pareittain ja ryhmässä motorisia harjoitteita tehden.
- **Tanssiin taiteena tutustuminen:** sisällöllisten ja luovien harjoitteiden kautta käyttäen erilaisia teemoja kuten ystävyys, rohkeus ja tilanteeseen heittäytyminen.

Tanssi tutuksi. Kuva: Taidetalo Pessi.

6 SUVI POHJONEN

Työpajoissa yritän painottaa juuri taiteellista puolta en niinkään liikkeen muotoa, siihen ehtii paneutua myöhemminkin elämässä. Tärkeintä on positiivinen elämys jonka onnistuminen tanssitunnilla antaa. Toivottavasti tämä mielihyvän tunteesta kumpuava itseluottamus kannattelee myös salin ulkopuolella.

Työpajatunneilla lapset tekevät omia tanssejaan annettuun musiikkiin ja teemaan ja esittävät niitä toisilleen. Lisäksi teen lapsille erilaisia tansseja, joita sitten harjoitellaan ja kenties esitetään koulun omissa juhlissa. Kun lapset sitten tulevat katsomaan esitystä, he ymmärtävät työmäärän, osaavat katsoa esitystä syvemmin ja antaa arvoa pitkäjänteiselle työlle, joka kuitenkin tapahtuu siinä hetkessä heidän silmiensä alla.

Kaikki sisällölliset ja motoriset harjoitteet tehdään aina leikin keinoin ja mielikuvitusta käyttäen, ja jos suinkin mahdollista kaivaen tietoa lapsista itsestään. Esimerkiksi voin antaa jonkin aiheen tai teeman ja vihjata siihen toisilla sanoilla sekä kysellä lapsilta miten voisi ehkä edetä. Kun lapset sitten itse hoksaavat jatkoon tai toteutusmahdollisuuden, he saavat onnistumisen elämyksen, joka lisää itsetuntemusta ja antaa rohkeutta.

Ennen tanssiesitystä kuunnellaan teoksen musiikkia ja kokeillaan ehkä muutamia valittuja liikkeitä pienen tanssin muodossa. Lisäksi käydään läpi miten esityksessä käyttäydytään. Yleensä esitykset mykistävät lapset hyvällä tavalla, varsinkin kun se tuttu ”oma” tanssinopettaja, joka yleensä on kierinyt ja

pyörinyt lattialla heidän kanssaan, esiintyykin nyt lavalla ihan heille.

Esityksen jälkeen työpajaryhmät pääsevät tutustumaan lavasteisiin, rekvisiittaan ja pukuihin. Samalla puhutaan vapaamuotoisesti siitä, mikä oli kivaa tai tylsää tai jännää tai hassua, ja lapset saavat näin purkaa kokemuksiaan ja ajatuksiaan esityksestä.

Useasti annan vielä piirustustehtävän luokille: piirtäkää sellainen kuva, joka jäi eniten mieleen esityksestä. Lapset joko lähettävät piirustukset meille tai tekevät niistä näyttelyn luokkaansa. Sitten he kutsuvat muut esityksen nähneet saman koulun luokat kylään omaan luokkaansa ja vierailevat muiden luokkien näyttelyissä.

Opettajat ovat usein kiitelleet tätä jälkipuintia, samalla kun ovat ihmetelleet luokkansa hyvää käytöstä esityksessä. Haluan tulkita asian siten, että lapset kyllä jaksavat keskittyä kauankin kun asia (tässä tapauksessa esitys) on mielenkiintoinen, sopivan mittainen, korkeatasoinen ja mukaansatempaava. Eniten ilahduttaa lasten kyky nauraa liikkeelle. Tarinan ei todellakaan tarvitse olla rautalangasta väännetty edes päiväkotikäisille!

Toki täytyy myöntää, että kuudessa tanssityöpajakerassa ehditään vain raapaista tanssin laajaa pintaa, mutta varmasti kuitenkin yleisökasvatusaspekti onnistuu:

Työpajaan osallistuneiden lasten kynnys lähteä katsomaan tanssiesitystä tulevaisuudessa on varmasti matala omien elämysten kautta. Lisäksi uskoisin, että monen päiväkotij- ja ala-asteikäisen pojan harhakuva siitä, että tanssi on vain balettia ja valssia, on murrettu.

Useasti luokissa jo tanssi-sana aiheuttaa ”Onko pakko”-huutomyrskyn, mutta työpajan jälkeen kommentti on aina: ”Joko tämä loppui?”

Parhaimmillaan työpajat etenevät kuin tanssi, mutta valitettavasti jokainen tanssinopettaja tietää myös ne luokat, joissa kaikki aika menee kurin pitämiseen.

Tanssi tutuksi. Kuva: Taidetalo Pessi.

DANSTEATER DIS TANZ OCH TAIKALAMPPU

6 Fritt översatt av TYTTI KRONQVIST

Dansteater Dis Tanz i Vanda har under flere års tid bjudit ut Tanssi tutuksi –verkstäder (bli bekant med dans). Under åren har en verkstad format sig till att bestå av sex verkstadslektioner och en dansteaterföreställning. Föreställningen samordnas för flere verkstadsgrupper.

Konsten att uppträda står i fokus i verkstäderna. Både uppträdarens och publikens roller plockas fram. Hur uppför man sig som åskådare? Barnen skapar och bearbetar egna danser kring ett givet tema och musik och visar upp de små danser åt varandra. De lär sig att bete sig högakt- ningsfullt inför ett uppträdande och visa varandra ömsesi- dig respekt över rampen. Även större helheter kan byggas upp under verkstadsperioden för att visas upp t.ex. vid skolans interna fester. Länken från verkstadsträffen till den föreställning barnen ser av oss byggs via musiken och te- man i ifrågavarande dansföreställning. Små danser görs ut- gående från de element och rollfigurer som visas på scen.

I verkstäderna presenteras och bearbetas dansens grundfärdigheter: kroppskännedom och behärskning av kroppen, koordination, balans, rytmik, rumsdimensio- ner. Koncentration övas via motoriska övningar som barnen kan genomföra ensamma, parvis eller i grupp. Innehållet och de motoriska övningarna skapas via lek och fantasi utgående ifrån barnens egna erfarenheter och idéer. Således blir barnen en aktiv del av skapan- det, motivationen hålls uppe och känslan av att lyckas för vidare till en sund självkänsla och stolthet.

Dansen som konstgenre blir bekant via skaparglädjen, samt genom de olika innehållen och teman så som vän- skap, modighet och öppenhet inför situationen. Den per- sonliga och konstnärliga synen poängteras i stället för rö- relsens form, som i sin tur kan finslipas livet ut. Syftet är att väcka intresse och ge positiva erfarenheter som första

upplevelse av danskonst. Då stärks även självkänslan, som bär även utanför verkstaden.

Taikalamppu-verkstaden öppnar barnens förståelse för den arbetsmängd och det långsiktiga planeringsarbetet som behövs för att bygga och framställa en föreställning. De ser vår föreställning och får diskutera med oss konstnä- rer om det de såg mot den bakgrunden och erfarenheten de själva redan fått under sina verkstadslektioner. Det är frågan om djupa intryck med innerliga insikter som förs i dialog mellan oss under och efter föreställningen. Även gruppernas egna ledare får en dos extra i vardagen.

För barnen är det en stor upplevelse att se samma män- niska som 'lärare' under verkstäderna och sedan på scen som konstnär. För det mesta är barnen stumma av beund- ran efter föreställningen och visar stort respekt med spon- tana reaktioner av förtjusning. Barnen får bekanta sig med kostymer, dekor och rekvisita som de sett användas i fö- reställningen. De får berätta vad som var trevligt, spännande eller annars bara minnesvärt. Vi berättar för dem om små hemliga trick som används på scenen för att skapa det för- trollande intrycket. Ofta får barnen även i uppdrag att teckna eller måla kring teman ur föreställningen.

Lärarna har uppskattat verkstadshelheten och ofta överraskats av sin elevgrupps höga koncentration under t.ex. föreställningen. Nyckelorden till en lyckad helhet påstår vi vara ett noga övervägt, intressant innehåll och rätt mått av längd och hög intensitet samt kvalitet.

Oss gläder barnens förmåga att uppleva, reagera spon- tant, skratta åt blotta rörelsen. Även de minsta har en förmåga att tolka även abstrakta och nonverbala hand- lingar. Under sex verkstadsträffar hinner man dock en- bart skrapa på danskonstens ytan. Aspekten av konst- fostran hinner vi ändå med. Positiva erfarenheter i bagage

sänker barnens tröskeln att i framtiden gå och se på danskonst. Dessutom tror vi, att många pojkar har fått en grogrund för en annorlunda och positiv bild om dans. För dessa gossar blir inte dans enbart balett och vals. 'Måste jag' –knarrande förvandlas till utrop 'Var det slut redan?'

Alla danslärare vet att ibland går en alltför stor del av tiden till att hålla ordning och reda i klassen, men som bäst kan allt fungera som en dans på rosor.

Tanssi tutuksi. Kuva: Taidetalo Pessi.

Feminististä filosofiaa – Irigaray ja Butler

Feministinen filosofia, tietoteoria ja käytännön toiminta ilmenevät sukupuolen purkamisen ja rakentamisen projekteina. Se mitä ymmärretään naisilla tai naiseudella rakennetaan ja puretaan eri aikakausina kulttuurisesti. Tämän hetkinen ns. ”kolmannen aallon” feminismi huomioi erityyppisiä naisten välisiä eroja sekä käsitteellisiä aukkoja kulttuurisessa puheessa.

Luce Irigarayn ajattelun lähtökohtana on filosofinen sukupuoli-erityyppisyys – eettisyys, rakkaus ja naisellisuus. Sukupuoliero määrittää Irigarayn mukaan tapaamme hahmottaa ja jäsentää todellisuutta. Purkamalla länsimaisen filosofian historiaa Irigaray on pyrkinyt osoittamaan, miten sukupuoli-erityyppisyys läpäisee ajattelumme järjestyksen ja on sitoutunut kieleemme, käsitteisiimme ja arvoihimme (Oksala, 2005). Sukupuolten dynaaminen jäsenitys syntyy ja neuvotellaan symbolisen toiminnan tasolla.

Filosofitutkija Judith Butlerille sukupuoli rakennetaan, tehdään ja suoritetaan (Pulkkinen 2000). Sukupuolen esittäminen, performatiivisuus, merkitsee, että sukupuoli suoritetaan toistamalla tuttuja eleitä ja että sukupuolen voi ymmärrettävästi suorittaa, koska on olemassa kulttuurisesti vakiintunut ”eleistö”. Butlerin tunnettu käsite heteroseksuaalinen matriisi / hegemonia kuvaa niitä tieto / valta – rakenteita, jotka tekevät mahdolliseksi hahmottaa olemassa oleviksi ainoastaan kaksi perustavanlaatuaista ruumiinmuodon, seksuaalisen halun ja sosiaalisen roolin yhdistävää tyyppiä: miehen ja naisen.

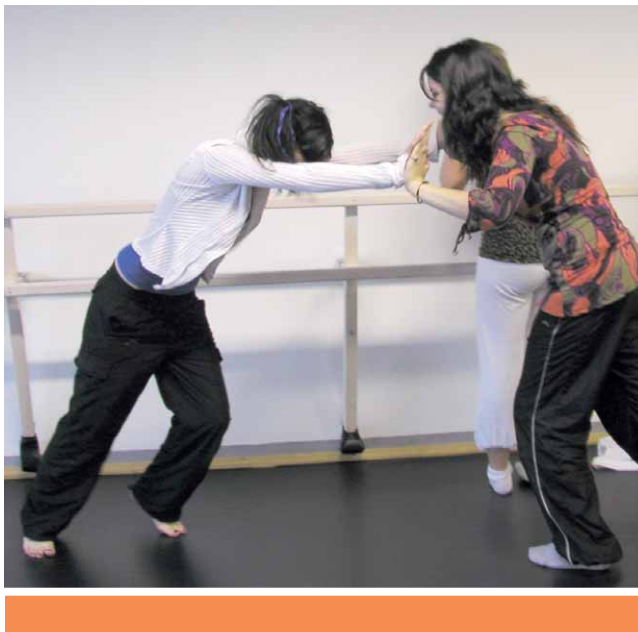
Käsitteitä

Uuden tytön -käsitettä käyttää nuoriso- ja sukupuolentutkija Tarja Tolonen Ääni, tila ja sukupuolen arkiset järjestykset -tutkimuksessaan. Tolonen pyrkii hahmottamaan tämän päivän tyttöjen käyttäytymisen muotoja ja tyylejä.

...sosiaaliset kyvykkäät tytöt hallitsivat nimenomaan julkista tilaa koulussa ja kyseenalaistivat näin luokan poikien asemaa. Osa tytöistä osallistui luontevasti samanaikaisesti monentyyppiseen toimintaan käyttäen sulavasti vuorotellen naisellisia ja miehisiä kykyjä (Tolonen 2001, 30).

Altruistinen individualismi on tutkijoiden Sari Näreen ja Jaana Lähteenmaan käsite modernista suomalaisesta tyttöydestä (Näre – Lähteenmaa 1992, 330). Heidän mukaansa pääpiirteissään tyttöjen elämäntyyliä leimaa modernin elämän eri vaihtoehtojen yhteensovittaminen: omien pyrkimysten integrointi muiden intresseihin, itsensä toteuttaminen ja sosiaalinen vastuu. Altruistinen individualisti pyrkii olemaan sekä itselle että toiselle. Hän kykenee yhdistelemään eri polariteetteja. Tämä ilmenee tyttöjen käytännöissä ja kulttuurissa esimerkiksi fantasian ja todellisuuden, ironian ja romantiikan, hauskanpidon ja vastuuntunnon, riippuvaisuuden ja itsenäisyyden yhdistelemisenä.

Feministinen filosofia tarjoaa näiden ilmiöiden ymmärtämiselle lähestymistapoja ja käsitteitä. Lähtö-kohta-ajatukseni on, että on olemassa sukupuoli-erityyppisyys, ydinnaisuus ja -miehisyys. Sukupuoliero on ontologinen, olemassaolon lähtökohta ja joka ilmenee rakennetussa, tuotetussa sukupuolesta erilaisina liukumina. Murrosiässä nuoret, tytöt ja pojat rakentavat identiteettiään tutustumalla feminiinisiin ja maskuliinisiin puoliinsa. Kasvattajina tarvitsemme tietoa

Ella ja Topi. Kuva: Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut.

siitä, mitä sukupuoli on, miten sitä tuotetaan ja miten se esittyy eri oppimiskonteksteissa. Erilaisissa oppimisympäristöissä tarvitaan toimintaa ja työstämistä, puhetta ja kirjoitusta sukupuolisuudesta kullekin yksilölliseksi rakennuspuuksi, tytöille tyttöyteen, pojille poikana olemiseen.

Itsetuntemus luo pohjan omien ja toisten rajojen kunnioittamiselle. Taide- ja seksuaalikasvatuksessa on keskeistä elämänarvojen, kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen työstäminen. Seksuaalisuus kietoutuu monin tavoin yksilön elämään. Nuorella saattaa olla paljonkin irrallista tietoa mutta ei välttämättä ymmärrystä ja kypsyyttä sen hallintaan. Tiedon ohella tunteet ja pelot, käsitykset oikeasta ja väärästä sekä vertaisryhmän mielipiteet ohjaavat yksilön valintoja.

Ella ja Topi

No et saa tehdä kaikennäköistä kivaa kun ei oikei muuten tuu tehtyy mitään tollasi juttui (oppilaspalautte 26.10.2007).

Vantaan Tanssiopistossa on toteutettu 1990 ja 2000 -lukujen aikana tyttö- ja poikatanssitrilogiat.

Näistä tanssisarjojen työprosesseista on syntynyt ymmärrystä ja työtapoja, joita on jatkokehitelty Taikalampu-projektissa.

Ella ja Topi -työpajasarjat Taikalampussa pyrkivät tarjoamaan vantaalaisille koululaisille mahdollisuuden työstää kehollisuutta ja erilaisia sukupuolirooleja. Tanssi ja teatteri-ilmaisu tarjoavat työskentelymuotoina mahdollisuuden kokea aistimellisen ruumiin, olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa kehollisena olentona. Millainen minä olen? Elävässä kehossa ihonpinta, luut, hengitys, kosketus, lihakset, hajut, mielikuvat, eletyt kokemukset synnyttävät tietoisuutta kehosta, itseystä ja toisista ihmisistä.

Vantaan Tanssiopiston Nykytyttö ja tanssi (2003) -työryhmässä pohdimme nykytyttöyden suhdetta tanssiin. Työryhmän löydöksenä oli, että nykytytöt ja nuoret heijastelevat laajempia muutoksia asenteissa, tiedoissa ja arvoissa. Tanssissa taito-oppimisen rinnalla on huomioitava oppilaan koko persoonallisuuden elämismaailma ja arki. Tanssin esteettisen tradition lisäksi nykypäivän- ja maailman ilmiöt vaativat tulla huomioduksi myös tanssitunnilla. Nuoret rakentavat tietoa yhä itsenäisemmin ja autonomisemmin konstruktivistisesti (Tynjälä 2002) mutta elämän ja maailmassa olemisen haltuunotto on jatkuva haasteellinen prosessi.

Ella ja Topi -työpajojen tanssitunneilla on ollut kaksi tanssinopettajaa ja työpaja on kestänyt 4 x 60 minuuttia. Työpajat on pidetty lyhytkursseina kerran syksyisin ja keväisin erilaisille oppilasryhmille suunnattuna. Lyhyttapaamisten ideana on ollut madaltaa kynnystä osallistua työpajoihin.

Ella ja Topi. Kuva: Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut.

Ellaan ja Topiin on osallistunut mm. Sotungin lukion opiskelijoita, Peltolan koulun 7. luokkalaisia ja Myyrmäen Taitokymppi (10.lk). Myös laajempi tanssiopistojen ja tanssinopettajien verkostoituminen on onnistunut Ella ja Topi - projektissa: ohjaajina ovat vierailleet Tamara Rasmussenin tanssikoulun, Vantaan Tanssiopiston ja Itä-Helsingin Musiikkiopiston tanssiosaston pitkänlinjan näkemyksellisiä tanssipedagogeja.

Aloitimme työpajat ensin ”puhtaasti” tyttöerityisellä Ella -työpajalla. Työstimme siinä tyttöjen fyysistä olemusta tyttöjen ja poikien elekielellä sekä tanssimme erilaisia tanssisarjoja. Tarkastelimme erilaisia tilallisia olomuotoja ja tilanottamisen keinoja: kehon sisäinen tila; kehojen välinen tila; keho ja salitila; keho ja ulkomaailma. Tutkimme fokuksen käyttöä ja henkilökohtaisen tilan sekä toisen ”respektitilan” hahmottamista. Tyttöerityisellä työskentelyllä pyrimme mahdollistamaan herkeitä kysymyksistä keskustelun ja voimaantumisen (empowerment) – itsetunte muksen, itsetietoisuuden kasvun.

Ella ja (Topi) sekä Ella ja Topi -työpajoissa laajensimme työskentelyn tematiikan sekä tyttöjen että poikien elämämaailmaan. Murrosikäisille nuorille rakkaus- ja seksuaalisuusteemat ovat enemmän kuin ajankohtaisia kasvun aineksia. Yksilöä kunnioittava seksuaalikasvatus taiteellisesa oppimisessa tukee laajasti elämänhallinnan taitoja.

Koululuokassa neuvotellaan yhdessä tyttöjen ja poikien asemat suhteessa toisiinsa. Ilmapiiriä voidaan rakentaa pelkoon tai myönteisyyteen, oikeudenmukaisuuteen ja välittämiseen sekä määritellä kyseessä olevassa luokassa hyväksytyjä normeja, arvoja ja asenteita. Taiteellisen oppimisprosessin kuuntelu, syventyminen, ihmettely, leikki, läsnäolo, kunnioitus tarjoavat mahdollisuuksia minäksi kasvamiseen.

LÄHTEET:

- Lähteenmaa, Jaana & Näre, Sari (1992) **Letit liehumaa – tyttökulttuuri murroksessa**. Tampere: SKS Tammerpaino.
- Oksala, Johanna & Werner, Laura (2005) **Feministinen filosofia**. Tampere: Gaudeamus.
- Pulkkinen, Tuija (2000) **Judith Butler – sukupuolen suorittamisen teoreettikko**. Teoksessa Anttonen, Anneli, Lempiäinen Kirsti & Liljeström, Marianne: **Feministejä – Aikamme ajattelijoita**. Tampere: Vastapaino.
- Tynjälä, Päivi (2002) **Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktiivisen oppimiskäsityksen perusteita**. Tampere: Tammerpaino.

BAROKKIA!

6 MARIA HOSTIKKA

Barokkitanssin ja -musiikin työpajakokonaisuus 7.–10. sekä lukioluokille.

Taikalamppu sekä Vantaan Lapsibaletti (VLB) järjestivät syksyllä 2007 ensi kertaa Barokkia!-työpajakokonaisuuden, johon osallistui 8. ja 9. -luokkalaisia. VLB:stä suunnittelijana mukana oli rehtori Maria Hostikka, joka myös toimi työpajojen luennoitsijana ja vetäjänä yhdessä assistenttinsa Elina Gundersenin kanssa.

Barokkitanssin ja -musiikin työpajakokonaisuutta suunnitellessamme otimme kohderyhmäksi erityisesti lukioluokat, mutta myös yläkoulut ja ns. kymppiluokat. Tavoitteena oli järjestää kulttuurihistorian opetuskokonaisuus jakamalla perustietoa barokkitanssista, -musiikista ja barokin aikakaudesta yleisesti sekä antaa oppilaille omakohtainen mahdollisuus barokkitanssiaskelien kokeilemiseen. Olenaista oli tuoda tämä hyvin marginaalinen aihepiiri oppilaiden tietoisuuteen sekä elegantin ylellisyyden että toisaalta liioittelun ja mahtipontisuuden kukoistuskautena, mutta myös vuosisatojen ajan elävänä säilyneen tanssi- ja sävellystyylin harvinaisena esimerkkinä. Barokkitanssihan loi pohjan länsimaiselle tanssitaiteelle ja klassinen baletti kehittyi juuri barokin askelista.

Työpajojen tavoitteena oli valmistaa kaksi helpohkoa eri tyyppistä ryhmäbarokkitanssia ja tutustuttaa oppilaat barokin ajan tunnetuimman tanssin, menuetin, saloihin. Erityisen hyvin kurssi sopi integroitavaksi musiikin, liikunnan ja/tai historian opintoihin sekä yhdistettäväksi osaksi vanhojen tanssien, Itsenäisyyspäivän tanssiaisten tai muiden vastaavien tapahtumien tanssiohjelmaa.

*Tuntematon tanssija.
Kirjasta "Dance of Court
and Theater, The French
Noble Style 1690-1725".*

Kurkistus hovielämään

Työpajakokonaisuus alkoi 90 minuutin mittaisella luenolla barokkitanssista ja -tanssimusiikista. Luennoitsijoina ja esiintyjinä toimivat Veli-Pekka Portaankorva ja Maria Hostikka. Kouluihin oli etukäteen toimitettu oppilaille jaettavaksi osuuteen liittyvää materiaalia, kuten kuvia, notaatioesimerkkejä, kirjallisuusluetteloa ym. Opettajille jaettiin lisäksi omaa materiaalia, jossa oli mukana myös työpajoissa harjoiteltavien tanssien nuotit sekä tanssiohjeet myöhempää käyttöä varten.

Aloitin esitykseni tanssimalla barokkipuvussa alkuperäiskäsikirjoituksesta tulkitun barokkitanssisoolon *Sarabande pour une Femme* (kor. Louis Pecour, mus. Jean-Baptiste Lully) vuodelta 1670. Tämän jälkeen valotin barokkitanssin taustaa suhteessa erityisesti barokkimusiikkiin, mutta myös barokin aikakauteen yleisemmin, jolloin hovimiehen ihanne otettiin antiikin Kreikasta, kaikkea juhlittiin tanssisalissa ja kaikki tanssivat.

Pidän tätä pohjustusta tärkeänä myös yleissivistävältä näkökannalta en pelkästään oppilaille, vaan myös työpajoihin ilmoittautuneiden ryhmien opettajille. Toin esille barokkitanssin kehittymisen hovin amatöörien usein hyvinkin korkeatasoisesta tanssista ammattilaisten, aluksi vain miestanssijoiden esittämäksi, taiteeksi. Kerroin hoviballetin ja sen eri muotojen kukoistuksesta, ajan tunnetuimmista tansseista, mm. menuetti, bourrée, sarabande, courante, sekä barokkitanssin ja -musiikin merkkihenkilöistä Aurinkokuninkaasta Moliéreen ja Lullyyn. Lyhyesti ehdin esitellä myös tanssikirjoitusta, ns. Feuillet-notaatiota, jolla barokkitansseja on kirjoitettu aikoinaan muistiin ja jonka avulla alkuperäisiä barokkitansseja tulkitaan yhä tänäkin päivänä ympäri maailman.

Toinen puoli luennoista perehdytti kuulijoita barokkimusiikkiin. Veli-Pekka-Portaankorva luennoi barokkimusiikista ääninäytteiden ja soitinesittelyiden kera sukeltaen tätä kautta barokin maailmaan. Hän soitti barokkioboeta ja tutustutti oppilaita myös muihin barokin tunnetuimpiin instrumentteihin. Portaankorva käsitteli tärkeimpien musiikkimaiden, kuten Ranskan, Italian ja Saksan sävellystyylien eroja ja tärkeimpiä säveltäjiä, kuten myös ajan eri sävellystyyppäjä sekä basso continuon käsitettä.

Sautéta sukkasillaan

Luennon lisäksi kokonaisuuteen kuului kaksi 90 minuuttia kestävää barokkitanssin työpajaa. Tämä tuntimäärä oli ehdoton minimi, jolla tämänkaltaista ohjelmaa kannatti edes lähteä kokeilemaan. Luokanvalvojan toivottiin ottavan työpajassa aktiivisen roolin sekä oppijana että valvojana. Työpajat järjestettiin koulujen omissa tiloissa, kuten liikunta/juhlasalissa tai auditoriossa.

Oppilaiden oli tarkoitus osallistua työpajoihin liikuntatunnin varustein jalkineinaan jumppatossut tai matalat sisäkengät. Tämä jäi valitettavasti suurelta osin toteutumatta ja oppilaat osallistuivat tanssitunteihin pääasiassa arki-vaattein ja sukat jalassa.

Työpajoissa opeteltiin barokin ajan ryhmätansseista hovitanssi Sublignyn menuetti sekä seuratanssi/kontratanssi Jeanne qui saute. Molempien tanssien tekijät ovat tuntemattomia.

Suurimman osan työpajojen ajasta vei menuettiaskeleen sekä kuvioltaan melko monimutkaisen menuetin opettelu. Oppilaat opettajineen omaksuivat opetusaineksen kiitettävästi. Halutessaan he varmasti pystyvät jatkamaan harjoittelua kouluissa tai voivat palata jo opitun materiaalin pariin myöhemmin uudelleen. Tämän mahdollistaa opettajien aktiivinen osallistuminen työpajatoimintaan.

Sekä Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut että työpajakokonaisuuden suunnittelijat ja opettajat olivat hyvin tyytyväisiä ensimmäistä kertaa järjestettyyn Barokkia!-työpajakokonaisuuteen. Vaikka tai ehkä juuri siksi, että kyseessä oli aikakausi, jota suurin osa osallistuvista oppilaista ei osannut edes ajallisesti sijoittaa länsimaiseen kulttuurihistoriaan ja historiaan yleensä, projekti kannatti ja se oli mielekäs myös opettajille.

Vielä kiinnostavampaa tällaisen kokonaisuuden järjestäminen olisi aiheesta jo valmiiksi kiinnostuneelle oppilasryhmälle, esim. musiikin- tai tanssinharrastajille. Tarkoitus on jatkaa ja kehittää Barokkia!-kokonaisuutta ja tarjota vantaalaisille koululaisille ja heidän opettajilleen mahdollisuus elävään ja omakohtaisesti koettuun tuokioon menneen aikakauden askelten ja musiikin parissa.

*Ludvig XIV Apollona.
Kirjasta "Dance of Court and Theater,
The French Noble Style 1690-1725".*

LINTSAUSKIERRE KATKESI – Tanssiteatteria kymppiluokkalaisten kanssa

6 MARJA KORHOLA

Työpaja johtaa esitykseen – miksi?

Taikalampun tavoitteena on tukea lapsen ja nuoren kasvua täysipainoiseksi ihmiseksi, rakentaa henkistä hyvinvointia sekä kehittää ja kannustaa luovuuteen sanotaan Taikalampulle asetetuissa tavoitteissa. Tanssiteatteri Raatikko on ollut mukana toteuttamassa Taikalampputyöpajoja vuodesta 2003 lähtien. Yleisötyötä eri muodoissaan teatteri on suunnitelmallisesti tehnyt jo 90-luvun puolivälistä lähtien.

Koska Raatikko on tanssiteatteri, meistä on tärkeää, että työpajoissa sovelletaan ammattimaista teatterin tekemisen prosessia. Tavoitteenamme on lähestyä lapsia ja nuoria oman osaamisemme kautta ja avata heille ovi taiteen maailmaan. Tanssiteatteriproduktion valmistaminen sitouttaa mielestämme työpajan osallistujat päämäärätietoiseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn, jossa on selkeä tavoite: saada esitys valmiiksi ja esittää se yleisölle.

Tanssiteatteriesityksen valmistaminen tutustuttaa nuoret eri taiteenaloihin: musiikki, tanssi, teatteri, kuva, valo, teksti ja liike. Oppilaille tulevat tutuiksi myös teatterin eri ammatit: näyttelijä, tanssija, ohjaaja, koreografi, dramaturgi, säveltäjä, muusikko, valosuunnittelija, puvustaja ja teatteritekniikan eri ammatit. Myös esityksen tuottamiseen liittyviä asioita harjoitellaan, tehdään esimerkiksi juliste ja ensi-iltakutsut. Esitykseen tähtäävä taiteellinen prosessi tuo mielestäni työpajatyöskentelyyn mukanaan jonkin näkymättömän lisäarvon, jota ei ilman esitystä syntyisi.

Esityksen tekeminen on luova prosessi, johon vaikuttavat paitsi käsikirjoittaja ja ohjaaja tai koreografi, myös kaikki ne ihmiset, jotka ovat projektissa mukana. Työpajaprojekteissa lähdetään lisäksi aina liikkeelle niistä ajatuksista ja ideoista, joita ryhmässä syntyy. Vaikka lähtökohdat olisivat täysin samat, kaksi ryhmää synnyttää varmasti erilaiset esi-

tykset, sillä jokainen luova prosessi on omanlaisensa ja riipuvainen projektissa mukana olevista ihmisistä.

Ryhmä yhdessä ja kaikki sen jäsenet erikseen ovat vastuussa esityksen syntymisestä. Luovassa prosessissa siis jokainen ryhmän jäsen vaikuttaa lopputulokseen. Jos joku jää pois ryhmästä kesken prosessin, myös se vaikuttaa lopputulokseen. Kun työpajaprosessi huipentuu esityksiin yleisölle, koko ryhmä joutuu yhdessä kantamaan vastuun esityksestä yleisön edessä.

Työpajaprosessissa mukana olevat oppilaat joutuvat kohtaamaan itsensä ja toiset hyvin toisenlaisissa tilanteissa kuin normaalin koulutyön aikana. Joku sellainen, jolla on muussa koulutyössä vaikeuksia, pääsee työpajassa ehkä tuomaan esille muita lahjakkuuden alueitaan, esimerkiksi laulutaitoaan tai liikunnallisia kykyjään. Myös ryhmän vuorovaikutussuhteet muotoutuvat työpajatyöskentelyssä usein erilaisiksi kuin normaalissa luokkatyössä. Opettajatkin näkevät oppilaat eri näkökulmasta ulkopuolisten vetäjien ohjauksessa.

Esityksen esittäminen on myös yhteisöllinen kokemus, se on vuorovaikutusta ja kohtaamista esiintyjien ja yleisön välillä.

Soihtu 10

Tanssiteatteri Raatikko toteutti vuosina 2003 ja 2004 kaksi tanssiteatterityöpajaa Vantaan Oppimiskeskuksen Soihtu10-luokan kanssa. Luokka oli tarkoitettu jatko-opiskelupaikkaa vaille jääneille peruskoulunsa päättäneille nuorille.

Nuoret olivat jääneet jatko-opiskelupaikkaa vaille hyvin erilaisista syistä. Joillakin oli liian huono todistus, toisilla

sosiaalisista syistä johtuvaa koulupinnausta. Osa oppilaisista oli tullut erityisopetuksen piiristä, toisilla oli maahanmuuttajataustasta johtuen huono suomenkielen taito. Jotkut oppilaisista eivät olleet päässeet haluamalleen opiskelualalle, toiset eivät tienneet, mitä haluaisivat elämältään.

Molempia työpajaprojekteja vetivät teatteripedagogi Sami Nieminen, koreografi Laura Kairamo sekä musiikkipedagogi Sanna Akkanen. Soihtu 10-luokan opettajina olivat Sini Bask ja Pekka Meuronen. Luokan opettajat olivat erittäin motivoituneita aloittamaan Taikalamppuprojektin kanssamme ja työpajatyöskentely oli helppo integroida muuhun koulutyöhön, sillä Soihtu 10-luokan opetussuunnitelmassa korostettiin opiskelun toiminnallisuutta ja elämyksellisyyttä.

Miten se tehtiin?

Työpajatyöskentelyä pohjustettiin yhteisillä tapaamisilla opettajien kanssa. Työpajan ohjaajat myös tapasivat nuoret ennen työskentelyn aloittamista ja kertoivat heille työpajasta ja sen tavoitteista. Syksyllä 2003 toteutetussa työpajassa oppilaat kävivät Raatikossa katsomassa Aatamit ja Eevat nuortenproduktion, joka käsitteli eri-ikäisten ihmisten rakkautta. Oikeastaan koko yhteistyö Soihtu 10:n kanssa alkoi tästä kohtaamisesta ja esityksen teema valittiin myös työpajan lähtökohdaksi. Syksyllä 2004 työpajan teemaksi valittiin opettajien ja nuorten kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta toivo.

Työpajatyöskentely aloitettiin teatterileikeistä sekä liikkeen ja musiikin tuottamisen perusharjoituksista, joiden tarkoituksena oli saada nuoret vapautumaan ilmaussaana ja samalla tuottaa materiaalia itse esitykseen. Toisinaan tehtiin enemmän musiikkiin liittyviä harjoitteita, toisinaan keskityttiin enemmän teatteri- ja tanssiharjoitteisiin. Työpajan ohjaajista paikalla oli aina vähintään kaksi, myös molemmat opettajat osallistuivat työskentelyyn tasavertaisina ryhmän jäseninä. Työpajakertoja oli kahdesta

kolmeen kertaa viikossa, kerralla työskenneltiin parin tunnin ajan. Koko prosessi kesti yhteensä kuusi viikkoa esitykset mukaan lukien.

Työpajakertojen välillä opettajat pitivät prosessia yllä valmistamalla lavastukseen liittyviä elementtejä oppilaiden kanssa ja harjoittelemalla jo tehtyjä kohtauksia. Opettajat myös jatkoivat esityksen materiaalin työstämistä oppilaiden kanssa mm. kirjoittamalla monologeja, runoja ja laulujen sanoja sekä piirtämällä sarjakuvia. Toivo- teemaa käsiteltiin eri näkökulmista myös äidinkielen, elämänkatso-mustiedon, kuvaamataidon ja musiikin tunneilla.

Koska esitys syntyi nuorten omista ideoista ja heidän tuottamastaan materiaalista, he kokivat sen omaksi jutukseksi. Opettajien mukaan esimerkiksi valinnaiskurssilla tehty valmiista tekstistä lähtenyt esitys ei saanut nuoria sitoutumaan esityksen tekemiseen samalla tavalla.

Monesti nuoret eivät välttämättä ymmärrä aikuisen valitseman valmiin näytelmän sisältöä tai koe sen aihepiiriä itselleen läheiseksi. Nuorelle on tärkeää, että juuri hänen kirjoittamansa monologi esitetään, että ammattitaiteilijat ottavat vakavasti sen, mitä hän on luonut. Nuoret sävelsivät yhdessä laulut ja muun musiikin ja tekivät koreografian, he myös kirjoittivat monologit ja laulujen sanat. Työpajoja vetäneet taiteilijat antoivat välineitä sisällön tuottamiseksi ja ohjasivat esityksen.

Esityksistä tuli tekijöidensä näköisiä, ne olivat sisällöllisesti vaikuttavia ja merkittäviä, kun tiesi ketkä ne olivat luoneet ja ketkä ne esittivät. Kun esityksen sisältö tulee nuorilta, taiteilijan tehtävänä on antaa välineitä sisällön ilmaisemiseen ja ohjata esitys sellaiseen muotoon, että sen sanoma tulee esille ja esiintyjät voivat luottavaisesti heittäytyä esitystilanteeseen ja seistä esityksen takana.

Syksyn 2004 Soihtu 10-luokan tekemän esityksen nimeksi tuli Toivomus, joka toteutui. Esitys alkoi laululla, jonka ensimmäinen säe kuuluu: ”Äänetön huutoni kaikuu sisälläni”. Esityksestä välittyi se, että nuoret monista vaikeuksistaan huolimatta uskovat tulevaisuuteen ja heissä elää toivo.

Esityksessä oli kohta, jossa jokainen nuori lausui hartaimman toiveensa ja sytytti sitten kynttilän. Tilanteessa oli selaista koskettavuutta, jota ammattiteatterin esityksissä harvoin syntyy. Mutta jos ammattitaitoinen ohjaus olisi puuttunut, hieno sisältö olisi voinut joutua häpeään yleisön edessä.

Työpajaproessin vaikuttavuudesta

Lainaan tässä Soihdu 10-luokan opettajien, Sini Baskin ja Pekka Meurosen, ajatuksia: ”Nämä nuoret äänestävät jaloillaan. Jos asia ei heitä kiinnosta, he eivät tule paikalle. Taikalamppuprojekti oli vuoden ainut projekti, johon nuoret sitoutuivat. Syksyn 2003 projektissa ollut ryhmä piti sitä koko vuoden parhaana koulutyönä. Nekin nuoret, jotka pinnasivat muusta koulutyöstä, tulivat paikalle työpajaharjoituksiin. Työpajan aikana nuoret oppivat olemaan ihmisten kanssa sekä ryhmäytyivät niin, että he jopa huolehtivat itse siitä, että jokainen oli esityspäivinä varmasti ajoissa paikalla.”

Vaikka nuoret ensin sanoivat inhoavansa esiintymistä, heille oli kuitenkin tärkeää, että työpajaprosessi päättyi esityksiin. Nuorille kasvoi yhteinen tavoite: tehdä esitys valmiiksi ja esittää se yleisölle. Tiiviissä harjoitusprosessissa syy- ja seuraussuhteet näyttäytyivät hyvin konkreettisesti eli jos harjoiteltiin huonosti ja keskittymättömästi, kohta ei valmistunut tai sujunut. Tavallisessa koulutyössä tekemätön työ ei heti näy.

Nuoret tajusivat, että esitys ei valmistu, jos kaikki eivät työskentele sen eteen. Jokainen mukanaolija oli vastuussa muillekin kuin itselleen. Jokaisen panos oli tärkeä. Opettajat totesivat, että nuorilla on monia tilanteita, joissa he voivat luovuttaa, tässä projektissa ei voinut. Tosin, kun esitys viettiin Korson nuorisotalolle, kaksi ryhmän pojista kieltäytyi esiintymästä kavereidensa edessä. Mutta esiintyjäpojat tulivat kuitenkin paikalle, vaikka eivät lavalle nousseetkaan.

Esiintyminen oli nuorille tärkeä itsensä voittamisen tilanne. Kun esityksiä oli useampi (syksyllä 2003 neljä ja syksyllä

2004 viisi), nuoret saivat kokea sekä onnistumisia että epäonnistumisia. He oppivat, että huonosti menneen esityksen jälkeen voi tulla hyvä esitys. Kun katsomossa istui koulun muita oppilaita, nuorten kavereita, vanhempia ja sukulaisia, esiintymisen kynnyks oli todella korkea. Kun nuori siinä onnistui, hän tunsikin todella ylittäneensä omat odotuksensa. Syntyi onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia, sitoutumista johonkin, edes hetkeksi. Vanhemmat saivat nähdä nuorensa onnistumisen ja olla hänestä ylpeitä.

Esitykset myös videoitiin ja nuoret katsoivat ne yhdessä. Videon katsomistilanne herätti nuorissa voimakkaita tunteita, jotkut heistä eivät pystyneet katsomaan videota kuin kädet silmillä. Jokainen nuorista halusi kuitenkin videosta oman kopion muistoksi.

Taikalamppuprojekti oli joillekin nuorille käännekohta, joka muutti heidän elämänsä suuntaa. Näin kävi syksyn 2003 mukana olleelle pojalle, jonka arvosanat olivat pohjalukemissa ennen projektia, mutta joka työpajassa kunnostautui esiintyjänä. Taikalamppuprojektin jälkeen hän esiintyi päärooleissa kaikissa ilmaisutaidon tuntien esityksissä. Hän myös motivoitui muuhun koulunkäyntiin niin, että sai korotetuksi arvosanansa ja pääsi opiskelemaan lähihoitajaksi. Eräs tyttöistä, joka esitti Toivomus, joka toteutui -esityksessä itse säveltämänsä kappaleen, rohkaistui pyrkimään musiikkialalle. Eräälle nuorelle, joka ei alun perin halunnut osallistua koko projektiin, työpaja antoi motivaatiota koulunkäyntiin niin, että hänen lintsauskierteensä katkesi. Opettajien mielestä työpajan tärkein anti oli elämyksellinen osallisuuden kokemus, jossa nuoret tunsivat onnistuvansa. Sinin ja Pekan sanoin: ”Meidän tavoitteenamme on saada jokaiselle nuorelle jatko-opiskelupaikka. Siihen tarvitaan kaksi asiaa, toinen on leirikoulu ja toinen Taikalamppuprojekti – kaikki muu on toisarvoista”.

LÄHTEET:

Sini Bask ja Pekka Meuronen; haastattelu syksyllä 2004 Vantaan Sosiaalialan Oppilaitoksessa.

Kolme sanaa sinulle. Kuva: Taidetalo Pessi.

IMPROVISAATIOSSA SUKELLETAAN TANSSIIN

6 MARJA KORHOLA

Mitä on tanssi-improvisaatio? Miten tanssia voi lähestyä, kun osallistujina ovat ”pystymetsäläiset” eli sellaiset lapset ja nuoret tai aikuiset, jotka eivät ole aikaisemmin tanssineet. Mitä muuta improvisaatio-työpajaan osallistujat opivat kuin tanssimaan? Tanssiteatteri Raatikossa on käytetty tanssi-improvisaatiota työmenetelmänä koululaisten kanssa tehtävissä IMPRO -työpajoissa.

Keskustelimme tanssitaiteilija Mirja Tukiaisen kanssa tanssi-improvisaatiosta ja siitä, miten sitä voi käyttää koululaisten tanssinopetuksessa. Mirja on työskennellyt Raatikon Taikalamppu-työpajojen ohjaajana opettaen IMPRO -työpajoja sekä tavallisilla ala- ja yläasteilla että erityiskouluissa. Työpajat ovat vaihdelleet lyhyistä viiden työskentelykerran improvisaatiopajoista, neljän viikon mittaisiin pitkiin työpajoihin. Tässä kirjoituksessa esitellään Mirjan opetusfilosofiaa, sekä hahmotellaan sitä, mitä tanssi-improvisaatio on ja miten sitä voi käyttää eri-ikäisten lasten tanssinopetuksessa.

Mirja Tukiaisella on pitkä ura tanssin parissa. Hän on toiminut tanssijana Helsingin Kaupunginteatterin tanssiryhmässä ja Keski-Suomessa tanssin läänintaiteilijana sekä freelance kentällä niin tanssijana, koreografina kuin opettajanakin. Mirjan kokemus opetustyöstä on mittava. Hän on opettanut niin ammattitanssijoita kuin tavallisia koululapsia ja kouluttanut myös eri tanssioppilaitoksissa tanssijoiksi ja opettajiksi opiskelevia. Mirja on opettanut improvisaatiota paitsi kaiken ikäisille koululaisille, myös aikuisille. Hänen vanhin oppilaansa Oriveden kansalaisopiston tunnilla oli yli 70-vuotias. Mirja sai työstään tanssitaiteen valtionpalkinnon marraskuussa 2007.

Mitä tanssi on? Entä tanssi-improvisaatio?

On olemassa monenlaisia tapoja määritellä tanssi ja jakaa se peruselementteihin. Mirja tukeutuu opetuksessaan amerikkalaisen modernin tanssin pioneerin, Doris Humphreyn tanssikäsitykseen. Opetuksen pohjana on jako viiteen tanssin peruselementtiin, jotka ovat tila, aika, muoto, energia ja liikedynamiikka. Nämä tanssin elementit ovat koko ajan läsnä kaikessa liikkumisessa, mutta improvisaatiota opettaessaan Mirja ottaa tarkastelun kohteeksi yhden näistä elementeistä kerrallaan ja kiinnittää siihen oppilaiden huomio tanssituntin aikana. Tarkastelun kohteena voi olla esimerkiksi aikäsite, jota sitten lähestytään erilaisten harjoitteiden avulla.

Tanssi-improvisaatio taas voidaan määritellä tavaksi ratkaista annettuja liikkeellisiä tehtäviä ja eteen tulevia tilanteita luovasti ja itsenäisesti ryhmän jäsenenä. Improvisaatio opettaa liikkeen lukutaitoa ja kykyä reagoida muiden impulsseihin. Improvisoidessa kehittyy ymmärrys siitä, että se, mitä minä teen, vaikuttaa kokonaisuuteen ja muiden ryhmän jäsenten tekemiseen. Ryhmän muiden jäsenten toiminta taas vaikuttaa minun toimintaani.

Improvisaatiossa luotetaan ihmisen sisäsyntyiseen haluun oppia. Tämä voi vilkkaan koululuokan kanssa tuntua vaativalta lähtökohdalta, mutta ohjaajan tehtävä on innostaa osallistujat löytämään ratkaisun annettuun tehtävään ja sitä kautta tie oppimiseen. Tanssi-improvisaation lähtökohdana on se, että jokainen ratkaisee annetun tehtävän omalla ainutlaatuisella tavallaan.

Tanssi-improvisaation kautta oppilaat saavat kokemuksen paitsi tanssista, myös kunkin yksilön omasta, henkilökohtaisesta liikkunnallisuudesta. Osallistujien taidot eivät ole liikkumisen lähtökohdana, vaan jokainen voi tanssia omista fyysisistä lähtökohdistaan käsin.

Työskentelyn aloittamisesta

Aloittaessaan työskentelyn uuden ryhmän kanssa, Mirjalla on tapana ensin voi kysyä, millaisia käsityksiä, ajatuksia tai kokemuksia oppilailla on tanssista. Yhdessä ryhmän kanssa mietitään, millaista tanssia on olemassa ja miksi ihminen tanssii. Sitten pohditaan, mitä tarvitaan, että tanssia syntyy? Tanssimisessa ja liikkumisessa tarvitaan tilaa, liikkumisessa kuluu aikaa, liike piirtää tilaan erilaisia muotoja, liikkumiseen tarvitaan energiaa ja liikkeellä on erilaisia laatuja. Erilaisten nimileikkien ja lämmitysharjoitusten avulla tutustutaan ryhmän jäseniin sekä valmistetaan keho ja mieli tanssimista varten. Tunnin teemaksi valitaan yksi tanssin peruselementeistä ja sitä tarkastellaan eri näkökulmista käyttäen erilaisia harjoitteita. Eri-ikäisille lapsille voidaan käyttää samoja harjoituksia, mutta pienemmille lapsille voi harjoitteen antaa mielikuvia apuna käyttäen. Aikuisille esimerkiksi puhutaan jonosta, joka kulkee tilassa, pienille lapsille voi puhua madosta, joka kiemurtelee tilassa.

Kuvataide ja tanssi

Tanssi-improvisaation opetukseen voidaan liittää elementtejä myös muista taiteista. Mirja esimerkiksi käyttää improvisaatiopajoissa kuvataidetta tanssin ohella.

”Kuva maalataan tanssien hahmottamaan muotoa, tilaa ja rytmiä. Ideana on tehdä fyysinen harjoitus, josta jää pysyvä jälki. Joskus piirrämme silmät kiinni, joskus koko ryhmä liikkuu ja maalaa suuren yhteisen teoksen. Kysymys on koko kehon viisauden käyttöön otosta.

Jos tanssiminen on yhdenlaista ajattelua, niin äänen käyttö tai kuvan tekeminen on toisenlaista. Useiden keinojen avulla maailman havainnointi monipuolistuu. Myös vuorovaikutus eri ajattelutapojen välillä on tärkeää: mitä tapahtuu, kun kuva ja ääni muuttuvat liikkeeksi tai miten tanssi taipuu tekstiksi ja kuvaksi, sanoo Mirja.

Improvisaatiosta esitykseksi

Taikalampun improvisaatio-työpajat ovat päättyneet pienimuotoiseen esitykseen tai demonstraatioon, jossa yhdes-
sä tehtyjä kuvia on käytetty esityksen lavastuksena. Esityksen valmistaminen lähtee tehtyjen harjoitteiden pohjalta niin, että oppilaat itse tekevät suunnitelmia ja päätöksiä.

”Tässä on paljon eroja ryhmien välillä. Joku ryhmä voi haluta laittaa omat harjoitteensa tiukasti koreografiseen muotoon. Toinen ryhmä saattaa miettiä sisältöä ja rakennetta, mutta pitää liikkeen improvisaationa rakenteen sisällä. Pitkissä työpajoissa, joissa työskennellään pitempään yhdessä, lähtökohtana voi olla joku teema, mutta yleensä ryhmä muokkaa teemaa omaan suuntaansa tai omannäköisekseen. Minä teen päätökset kohtausten järjestyksestä ja ehkä laitan väliin uusia, kokonaisuuden kannalta tärkeitä harjoitteita. Voin myös valita musiikin tai antaa oppilaiden tehdä ehdotuksia esityksen musiikiksi. Joskus myös teemme itse musiikkia tai omia soittimia, joita käytetään esityksessä”, kertoo Mirja.

Mitä lapset ja aikuiset oppivat työpajaprosessissa?

Mirjan mielestä tärkeintä on, että oppilaat oppivat luottamaan tilanteeseen ja siihen ryhmään, jossa he kulloinkin työskentelevät. Jos luottamusta ryhmässä ei synny, on improvisaatio vaikeaa, siksi ohjaajan pitää heti aluksi luoda vapaa ja salliva ilmapiiri. Vähitellen voi nähdä, että oppilaat alkavat oivaltaa, mistä tanssi-improvisaatiossa on kyse. He esimerkiksi huomaavat, miten monella tavalla annetun tehtävän voi ratkaista ja että jokainen ryhmä löytää tehtävään omanlaisensa ratkaisun.

Oppilaiden välille ei saisi syntyä kilpailua, vaan ryhmässä pitäisi vallita kannustava ilmapiiri. On mukavaa, jos joku yksilö löytää työpajan aikana itselleen aivan uuden tavan ilmaista itseään tanssin kautta. Työpajoissa

lapsille yleensä kehittyy myös rohkeus ja kyky esiintyä, uskallus olla esillä ja ilmaista itseään. Kun työpaja päättyy esitykseen, konkretisoituu se, mitä lapset ovat oppineet ja tapahtuma saa todistajia. Lapsi tulee esittämislanteen myötä näkyväksi ja kokee, että sillä, mitä hän esittää, on merkitystä.

On myös tärkeää opettaa ryhmät kunnioittamaan toistensa esityksiä ja antamaan tilaa kunkin ryhmän esitykselle. Katsoessaan toisen ryhmän esitystä, lapset oppivat myös erottamaan tanssista niitä elementtejä, joita on yhdessä opiskeltu. Monille opettajille on myös virkistävää nähdä oppilaidensa työskentelevän välillä jonkun muun aikuisen kanssa. Yleensä opettajat kertovat, että työpajatilanteissa monen oppilaan luonnekuva täydentyy uusilla piirteillä.

Improvisaatiossa sukelletaan tanssiin ja opitaan myös elämää varten

Kun kyseessä on työpaja, jossa työskentelyaika on rajattu, tuntuu, että improvisaation kautta voi ikään kuin sukeltaa sisään tanssin maailmaan, oppilaat ehtivät lyhyessäkin ajassa saada kokonaiskuvan, siitä, mitä tanssi on ja minkälaisista elementeistä se koostuu. Mirjasta tuntuu, että hän improvisaation kautta ehtii lyhyessä ajassa opettaa enemmän tanssista oppilaille, kuin perinteisen tanssinopetuksen kautta.

Improvisaatio antaa oppilaille mahdollisuuden itse oivaltaa ja sitä kautta oppia oman kehitystasonsa mukaisesti. Tämä liittyy konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen eli jokainen poimii opetuksesta sellaiset asiat, joihin hän on itse valmis. Lapsi tai aikuinen voi oivaltaa täysin eri asioita, mutta jokainen oppii varmasti jotakin. Tanssin kautta on myös mahdollisuus oppia elämää varten: vaikkapa rohkeutta tehdä itsenäisiä ratkaisuja, kuitenkin muut huomioiden ja yhteistyötä tehden.

Peltolan Taikalampputyöpaja 2007. Kuvaaja: Marja Korhola.

Koska työpajoihin osallistuu yleensä kokonainen luokka, eikä valikoitunut tanssiin suuntautunut ryhmä, on myös tärkeää antaa kaikille onnistumisen kokemuksia. Kun jokainen työskentelee omista lähtökohdistaan käsin ja käyttää omia vahvuuksiaan, tanssista tulee oppilaalle myönteinen elämys. "Sitä paitsi, mitä muuta tämä elämä on kuin improvisaatiota - joka hetki on uusi tilanne, joka pitää elää. Eihän elämääkään ensin harjoitella ja sitten eletä".

LÄHTEET:

Tukiainen, Mirja; haastattelu 25.10.2007 Tanssiteatteri Raatikossa.

ZIP – ZÄP – BOING

6 TIINA JALKANEN, TYTTI SOINI

Zip - zäp - boing on tanssitunnilla tehtävä reaktiopeli, johon nuoret ihastuivat. Luottamus toimia yhdessä oli syntynyt. Tämä leikki alkusysäyksenä rakensimme matkaa kohti tanssia, ilmaisua, kehollisuutta ja minuutta - ja matka jatkuu edelleen.

Vantaan Tanssiopisto (VTO), Viertolan vastaanottokoti ja Vantaan kaupungin kulttuuripalvelut käynnistivät Taikalampun osana Erika -hankkeen, jossa vastaanottokodin yli 12 -vuotiaille nuorille tarjottiin mahdollisuus osallistua säännölliseen tanssi- ja ilmaisuopetukseen. Nuorten oli mahdollista suorittaa Erikassa tanssin perusopetuksen yleisen oppimäärän opinnot. Todistus voitaisiin lukea nuoren hyväksi mahdollisiin yleisiin ammatillisiin opintoihin pyrittäessä. Keväällä 2007 todistuksen saivat yhdeksän Erika projektin nuorta. Erika – hankkeessa mukana olivat Laura Arala, Tiina Jalkanen, Niina Perko, Isto Turpeinen (VTO), Elina Apponen, Riitta Järvinen, Kimmo Paavilainen, Tomi Rautiainen, Varpu Sallinen, Jukka Sirtamo, Tytti Soini, Janne Vaaralahti (Viertolan ja Harjulan vastaanottokoti) ja Arja Keränen (kulttuuripalvelut).

Hanke käynnistyi avoimena ja vahvan idealismin innoittamana projektina. Hallinnolliset rajat ylitettäisiin päämääränä tukea nuorten kasvua ja kehitystä taideprosessin keinoin. Vantaalaisen tanssin taiteen perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen tarkoituksena oli löytää työskentelylleen yhteinen rajapinta ja muoto. Projektin konkreettiset tavoitteet syntyisivät matkan varrella, nuorista omista kokemuksista sekä projektin muotoutumisesta käsin. Erikasta syntyi kolmevuotinen kehittämishanke (2006 – 2008), joka jatkuu edelleen.

Tanssituntien työskentelyn rakenteeksi valittiin yhteistoiminnallinen muoto. Projektin osallistuivat Vantaan Tanssiopistosta 1-3 tanssinopettajaa (vakiintui 3, joista 1

teatteri-ilmaisuopettaja) ja Viertolan vastaanottokodista nuorten henkilökohtaiset ohjaajat / luokanopettajat. Nuorilla oli mahdollisuus osallistua tanssitunneille 60 minuuttia syksyllä 10 kertaa ja keväällä 15 kertaa. Työskentelyä vahvistettiin lisäksi kausien alussa muualla pidetyillä pidemmällä tiiviskursseilla sekä opettajien ja ohjaajien säännöllisillä suunnittelupalavereilla.

Lähdimme liikkeelle seuraavista pohdinnoista: Millainen minä olen? Millainen minä olen ryhmän jäsenenä? Millaista tietoa voin saada itsestäni tanssimalla ja tekeillä ilmaisuharjoituksia Erika -projektissa?

Kaudella 2006-2007 projektiin osallistui yhdeksän nuorta (6 poikaa, 3 tyttöä) ja ohjaajia vaihtelevasti vastaava määrä. Seuraavan vuoden syksyllä kehitimme työskentelyä ja sovimme, että kullakin nuorella olisi henkilökohtainen ohjaaja mukana projektissa. Mukaantulo ja poislähtö projektista tapahtuisivat vain kausien alussa. Syyskaudella 2007 mukana oli 7 nuorta (4 poikaa, 3 tyttöä), joista osa oli uusia oppilaita.

"Ei mulla oo mitään tunteita"

Halu auttaa nuoria on toiminut projektin moottorina. Kehollisuus, tunneilmaisu ja nuorten itsetuntemus ovat olleet itsetietoisuuden lisääntymisen ytimessä. Miten tanssi ja teatteri-ilmaisu voivat auttaa minuuden rakentumisessa? Millä tavalla erilaisista lähtökohdista tulevat nuoret etenevät projektin vaiheissa vai peräti taantuvat? Nuorten itseyden projektia pyrimme tukemaan nykytanssin, luovan tanssin ja teatteri-ilmaisuuden menetelmillä.

Tunnenurkat -harjoituksessa määrittelimme ”viha ja ilo” -nurkat ja pyysimme nuoria nimeämään kaksi muuta nurkkaa sen hetkisistä tunnetiloistaan. Syntyi ”mitä välii” – nurkka ja ”kipunurkka”, joissa työstimme näitä nimettyjä tunteita.

Yksi Erika -nuorista toisti tunnilla useaan kertaan lausetta ”ei mulla oo mitään tunteita”. Tunnetta kuitenkin pulppusi hänestä ulos vaikka kuinka. Hän ei vielä tunnistanut omaa tunneilmaisuaan eikä kehollista ilmenemis- muotoaan tunteeseen.

Tanssinkentässä somaattinen työskentely pyrkii yhdistämään kokemuksellisia ja kehollisia elementtejä.

Somatiikka on kiinnostunut kehon hiljaisesta tiedosta. Somatiikkaa pidetään kehotietoisuuden edistämisen prosessina, tienä kohti muutosta. Kehon toimintojen parane- minen, itseymmärryksen syveneminen ja yleisen hyvin- voinnin lisääntyminen ovat somatiikan mahdollisuuksia (Rouhiainen 2006).

Luovassa tanssissa ja voimaannuttavassa työskentelyssä selkeän sekä toistuvan rakenteen käyttö toimii pohjana turvallisuuden kokemukselle. Pyrimme luomaan tanssi- tunnilla turvallisen ’holding environment’ ilmapiirin. Käsite on D. W. Winnicottilta (1965, 1988), ja sillä kuvataan kahden ihmisen välistä syvää luottamuksellista ja hyväk- syvää tilaa, jossa voidaan kokea samanlaista hyväksyntää ja turvaa kuin äidin ja lapsen varhaisessa vuorovaikutuk- sessa (Ylönen 1994).

Holding mahdollistaa emotionaalisen työskentelyn, jota luovassa tanssissa pidetään yllä tilan ja rakenteen jat- kuvuuden avulla. Erikassa pyrimme ”holding environ- ment” ilmapiiriin säilyttämällä toistuvan tuntirakenteen: aloituspiiri, sisältöaines, rentoutuminen ja lopetuspiiri.

Itsetunnon kehittämisessä peilisuhde ja samaistuminen ovat tärkeitä minuuden rakentajia. Lapsi ottaa vanhempien

antamasta palautteesta ”peilistä” siinä olevat positiiviset ja negatiiviset piirteet ja liittää ne itseensä (Keltinkangas – Järvinen 1994).

Tanssinopettajat ja ohjaajat tarjoavat vuorovaikutuksessa peilautumis- ja samaistumiskokemuksilla.

Taideprosessin hyvissä hetkissä ihminen kokee täy- dellisen läsnäolon hetken, kokonaisvaltaisen kokemuk- sen, jolla on yhteys ihmisen sisäiseen maailmaan. Itsetun- non vahvistumisen mahdollisuus syntyy ruumiinkuvan, impulssikontrollin, sosialisaaion, avaruudellisen tietoi- suuden ja tasapainon kehittymisellä. Esimerkiksi selkeän ruumiinkuvan löytämiseksi käytetään kinesteettisen, tun- toaistin herkistämistä ja erilaisia itsensä hahmottamista ja keskittymiskykyä vaativia harjoituksia Erikassa nuorten ruumiinkuvaa prosessoitiin, peilattiin ja tultiin nähdäksi.

Työmenetelmistä

Jokainen Erikan opettaja on luonut omaa käyttöpedago- giikkaansa yhdistelemällä erilaisia tanssi-, keho- ja ilmaisu- muotoja. Itse olen hyödyntänyt nykytanssin (luovan tans- sin, lastentanssin, liikuntapedagogiikan, somaattisen työs- kentelyn) ja prosessidraaman menetelmiä.

Lastentanssin ideat ja motivointi ovat olleet minulle toimivia tässä projektissa. Oman liikemateriaalin tuotta- minen, omasta kehosta lähteminen ja henkilökohtaisen kokemusmaailman mielikuvien liittäminen tanssiin on ol- lut tanssin lähtökohtana.

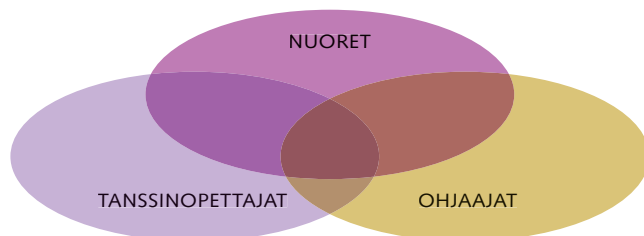
Opetustyö on ollut hyvin haasteellista koska Erikan nuorten persoonallisuudet ovat vaatineet hyvinkin erisuun- taista toimintaa: toinen pitää selkeästä fyysisyydestä, toinen nauttii hauskoista, uusista elementeistä. Olemme kokeneet erittäin tärkeäksi rauhoittumisen, jossa kukin nuori pystyy harjoittelemaan keskittymistä ja tunteiden jäähdyttelyä.

Nykytanssin ”salin poikki juoksutukset ” ovat keränneet hyvin nuoria mukaan liikkumaan: kävelyt ja juoksut etuja takaperin, erilaiset hyppyt ja pyörimiset; paino käsien päälle eri tavoin ja viimeisenä haastava liike ”jokeri”. Perustanssitreenausta olemme myös tehneet rullauksineen ja kehonerittelyineen vaihtelevalla menestyksellä.

Prosessidraamassa olen lähtenyt leikistä, jossa tunne-elämyksiä ja tunteita koetaan leikinomaisesti. Noita-kääpiö-jättiläinen -leikki antaa raamit vuorovaikutukselle, reaktiolle ja kiinnioton jännitykselle. Talo ja vuohi -leikki antaa kodin vuohelle ja samalla mielestäni ”minikokemuksen” kodista vuohen esittäjälle. Prosessidraama on muodoltaan avoin eikä sillä ole tarkkaa suuntaa. Muoto syntyy draaman esittäjistä ja yhteisesti syntyneestä suunnasta.

Erika-projektissa on ollut mukana kaudella 2007–08 teatteri-ilmaisuun erikoistunut tanssinopettaja, joka on teettänyt omasta pedagogiikastaan erilaisia tunne- ja liikeharjoituksia.

Uusi työskentelymuoto

Erika-projektin tuloksena on syntynyt sosiaalinen yhteistyömuoto, jossa nuorten ja tanssinopettajien lisäksi tunti-työskentelyyn osallistuvat vastaanottokodin nuorten omat ohjaajat tai luokanopettaja. Taiteen perusopetukselle tämä

on uusi työskentelymuoto. Yhteistoiminnallisessa työskentelyssä tanssinopettajat tarjoavat taideopetusta ja ohjaajat vahvistavat oppilaiden työskentelyä reaktioillaan, roolimalleillaan, toimintaesimerkeillään ja -huumorillaan.

Perinteinen tanssinopetus nojaa vahvasti yksilötyöskentelyyn. Tässä mallissa lisänä oli sosiaalinen yhteisöllisyys. Sosiokonstruktiivisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen rakentuu sekä yksilöllisestä että yhteisöllisestä. Taiteellisesta oppimisprosessista syntyy näin moniulotteinen kokemus, joka siirtyi myös nuorten ja vastaanottokodin elämisen arkeen.

Kuntoutuksen näkökulma

Vastaanottokodin toimintaterapeutti Tytti Soini arvioi Erika -hankkeen vaikuttavuutta kuntoutuksen näkökulmasta. Ongelmallista tämän hankkeen merkittävyyden arvioinnissa on, kuten kuntoutuksen arvioinnissa yleensäkin, erottaa, mikä liittyy itse työskentelyyn, mikä elämään ja mikä niiden yhteisvaikutukseen.

Soini arvioi, että ryhmäytyminen ja itsetunnon kasvu ovat olleet nähtävissä olevia, tunnistettavia työvoittoja. Edistyksen pienet askeleet näkyivät oppilaiden rennommassa vuorovaikutuksessa arjessa sekä luokkatilanteissa. Laajemmalla tasolla tanssintuntien yhteisten ohjeiden ja pelisääntöjen noudattaminen mahdollistaa ja ennakoii myös kykyä toimia yleisemmin yhteiskunnassa.

Yksilötasolla kehitys näkyi nuorissa varmuuden lisääntymisenä, ”kotona olemisenä omassa kehossa”, rennompana olemuksena. Suorana fyysisenä edistymisenä ja konkreettisena elämänlaadun paranemisena voidaan nähdä yhden oppilaan käsivapinan loppuminen.

Erika nuorten itsetunnon kasvu näyttäytyy myös tanssintuntien ulkopuolella. Fyysisen toiminnan merkitys on noussut esille ja sitä on hyödynnetty aikaisempaa enemmän kuntoutuksessa ja koulunkäynnin sujumisessa. Toi-

mintaterapiassa yksi nimetty kehityshaaste on ollut itsevarmuuden ja luontevan toimintatavan oppiminen erilaisissa vaihtuvissa tilanteissa, ja tanssitunnit ovat antaneet oivan harjoittelumaaston tälle tavoitteelle.

Ryhmätasolla nuorten on ollut mahdollista tarkastella omaa toimintaansa suhteessa muihin. Liittyminen, eriytyminen ja itsetunnistuksen harjoittelu on ollut prosessissa mahdollista. Kasvualustan epävakaus on altistanut muiden ylivoimakkaan vaikutuksen heidän omaan olemiseensa. Erilaisten roolien ottaminen ja oman roolin tarkastelu on ollut mahdollista Erika prosessissa: minkälaiseen rooliin voin asettua ja minkälaisessa roolissa kykenen toimimaan?

Esimerkiksi osalla projektin nuorista oli liikunnallisia vahvuuksia, jotka auttoivat osallistumista tanssitunneille ja samanaikaisesti helpottivat sitä olemisen tason vaikeutta, joka hankaloittaa omien tanssi- ja liikuntavalmiuksien hyödyntämistä. Osa nuorista lähti mukaan ”neutraalisti” altistamatta itseään liikaa ja omia kykyjään. He pyrkivät säilyttämään tietyn etäisyyden muihin ihmisiin ja ”hengailemaan” mukana. Mielenkiintoista on nähdä, millaiseksi nuorten osallistumisen tapa kehittyi jatkossa.

Toiminnan onnistumisen edellytyksenä on ollut myös aikuisten kyky sietää nuorten ilmaisut ja reagoinnit sekä kyky uskoa asiaan silloinkin, kun epäusko on ollut lähellä. Pienetkin edistysaskeleet on huomioitu ja tavoitteet sekä saavutukset on pilkottu riittävän pieniin osatekijöihin. Asenne on ollut hyväksyvä ja nuorilla on ollut mahdollisuus konkreettisesti vaikuttaa tuntien sisältöön. Opettajat ovat olleet jatkuvasti joustavia ja miettineet ratkaisuja, jotka sopisivat mahdollisimman monelle. Projektin kesto on antanut mahdollisuuden kokeilla eri kerroilla erityyppistä osallistumista. Yhdessä vietetylle ajalle ja koetuille tekemisille on alkanut muodostua merkityksiä.

Merkitykset syntyvät kokemuksista. Erika-projekti antoi siihen osallistuneille monenlaisia kokemuksia: tanssikokemus, rytmikokemus, liikekokemus, hengästymiskokemus,

fyysinen kokemus, kehonsisäinen kokemus, temppukokemus, pelikokemus, yksilökokemus, ryhmäkokemus, ilmaiskokemus, äänikokemus, naurukokemus, poisjäännin kokemus, liittymiskokemus, katselukokemus, esiintymiskokemus, minuuden kokemus.

LÄHTEET:

- Kauppila, Reijo A. (2007) **Ihminen tapa oppia. Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen.** Juva: PS – kustannus.
- Keltinkangas – Järvinen, Liisa (1998) **Hyvä itsetunto.** Juva: WSOY.
- Rouhiainen, Leena (2006) **Mitä somatiikka on?** Huomioita somaattisen liikkeen historiasta ja luonteesta teoksessa Rouhiainen, Leena, et al. **Liikkeitä näyttämöllä.** Teatteritutkimuksen seura. Näyttämö & tutkimus 2. Helsinki: Helsingin yliopistopaino.
- Ylönen, Maarit E. (2004) **Luova ja terapeuttilinen liike lasten kehityksen tukena.** Liikuntakasvatuksen julkaisuja 8. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

LUOVAA LIIKETTÄ NUORTEN TYÖPAJASSA

6 HELENA RYYNÄNEN

Kevättalvella 2007 Taikalamppu-projektin puitteissa tanssi- ja liiketerapeutit Erja Asikainen ja Helena Ryyänen ohjasivat Luovan liikkeen ja kehotietoisuuden ryhmää työpajanuorille. Ryhmä kokoontui yhteensä 15 x 90 minuuttia. Tunnit sisältyivät työpajan viikko-ohjelmaan ja olivat kaikille pakollisia. Tavoitteena oli tukea nuorten itsetuntemusta, omanarvontuntoa sekä ilmaisullisia ja vuorovaikutuksellisia valmiuksia kehollisen ja luovan liiketyöskentelyn keinoin, sekä kartoittaa moniammatillisen tiimityöskentelyn mahdollisuuksia osana työpajatyöskentelyä.

Nuorten työpajatoiminta

Työpajatoiminta on tarkoitettu 17-24-vuotiaille nuorille, jotka ovat työttömiä työnhakijoita. Pajoihin otetaan ensisijaisesti työkokemusta tai ammatillista koulutusta vailla olevia nuoria.

Nuoret sitoutuvat käymään pajalla maanantaista perjantaihin klo 9-15 ja osallistumaan pajan toimintaan. Pajalla osallistujat tekevät pajan teemanmukaisia työtehtäviä ammattilaisen ohjaajan opastuksella ja tutustuvat erilaisiin työ- ja opiskelupaikkoihin. Jakson aikana he voivat myös korottaa peruskoulu-numeroita ja suorittaa erilaisia kursseja ja käydä koulutuskokeilussa. Pajajakson aikana nuorilla on käytettävissään kuraattorin ja psykiatrisen sairaanhoitajan palvelut.

Matka Plutosta omaan napaan

Kaksitoista henkinen nuorisojoukko laahustaa huoneen keskellä olevan betonitolpan ympärillä. Taustalla soi rauhallinen japanilainen nykymusiikki. Liikkujien olemukset ovat raskaita. Hartiat ovat kasaan painuneet, kädet roikkuvat laiskasti farkkujen taskujen suista. Joukon laidalta erottuu nuori, jonka asento on jännittynyt, pää pystyssä, vartalo suora. Ohjaaja ohjeistaa: 'Eteenpäin, sivulle, takaperin...' joukko liikkuu massana, toistensa energiaa seuraillen. Osa joukosta seuraa ohjeistusta ja vähitellen liike saa lisää sävyjä, tunnelma kohoaa aavistuksen verran. Planeetat asettuvat radoilleen.

Tästä kävely- ja suuntien hahmottamisharjoituksesta on muodostunut näiden työpajanuorten luovan liikunnan ja kehotietoisuuden ryhmän aloitusrituaali. Sitä kutsutaan ryhmässä planeettojen kiertoradaksi ja nuoret toteavat olevansa aurinko, kuu, mars, pluto...

Planeettojen pysähdytyä tunti jatkuu ohjatuilla lämmittelyliikkeillä, joiden aikana käydään läpi nivelet alhaalta ylös. Ohjeistamisessa käytetään toiminnallista esimerkiksi, sanallisia ohjeita ja kosketusta.

Lämmittelyn jälkeen toiminta jatkuu jalkojen ja käsien venyttelyllä patjoilla. Ohjaajien venytyksiä avustava kosketus auttaa hahmottamaan kehon rajat, erottamaan vasemman ja oikean ja löytämään nilkkanivelen koukistuksen ja ojenuksen. Joukossa on pari nuorta, jotka eivät halua että heihin kosketaan ja heidän annetaan olla omissa oloissaan.

Tätä harjoitusta on toistettu jo kymmenellä tapaamiskerralla ja toistojen vaikutus näkyy. Yhä useampi nuorista hahmottaa kehon osat ja rajat ja keskittyy harjoitukseen koko sen keston ajan. Kun liikeratojen koordinaatiota on asteittain monipuolistettu ja sarjaan on lisätty käsien ja jalkojen yhteisvenytykset on koossa kehon neurologisia

verkostoja kokonaisvaltaisesti aktivoiva yksinkertainen harjoitus, jota osallistujat voivat toteuttaa omien mahdollisuuksiensa rajoissa.

Venytysten jälkeen nuoret keinuttelevat itseään polvet vatsan päällä sekä puolelta toiselle että selkärangan suuntaisesti. Lopulta päädytään istuma-asentoon tekemään pään rullauksia, selkärangan pyöristyksiä ja keskustan hahmotamisharjoituksia.

Näillä harjoituksilla pyritään helpottamaan kehon jännitystiloja, rauhoittamaan mieltä ja löytämään 'tässä ja nyt olotila'. Tavoitteena on myös kehollisen tietoisuuden lisääminen sekä neurologisten verkostojen toiminnan aktivoiminen. Näihin harjoituksiin on päädytty nuorten kanssa tehtyjen rentoutus-, luova liike-, ja improvisaatiokokeilujen sekä heidän kanssaan käytyjen keskustelujen jälkeen.

Jotkut nuorista tekevät kaikki harjoitukset valtavalla pieteetillä, toiset keskeyttävät harjoitukset moneen kertaan tunnin aikana. Liikkeiden keskeyttäminen voi johtua väsymyksestä tai keskittymisen puutteesta, mutta usein myös vaikeudesta yhdistää puhuttua tai ohjaajan esimerkillään näyttämää ohjeistusta kehollisella tasolla liikkeeseen. Tästäkin syystä ohjeistuksen tukeminen kosketuksella on tarpeellista.

Osalle näistä nuorista kehon ja koordinaation hahmottaminen on hyvin vaativaa. Neurologiset ongelmat ja kehon hahmottamiseen liittyvät häiriöt voivat liittyä fyysiseen sairauteen tai vammautumiseen tai olla seurausta päihde- ja alkoholikokeiluista. Kehon hahmottaminen ja kehoon keskittyminen voi olla vaikeaa myös nuorelle jonka elämän varrella on traumaattisia kokemuksia, kuten väkivaltaa tai sen uhkaa, pelkoa ja sosiaalista jännittämistä. Keskittymistä ja kehollisten havaintojen ja aistimusten käsittelyä vaikeuttavat myös psyykkiset sairaudet ja niiden hoidossa käytettävät lääkkeet. Unettomuus ja väsymys vääristävät aistihavaintoja ja vaikeuttavat keskittymistä.

Työpajatoimintaan osallistuvalla nuorella ei välttämättä ole mitään näistä ongelmista.

Valokuvaaminen kehotietoisuuden, ilmaisun ja kommunikaation kehittäjänä

Noin puolet 90 minuutin työpajasta käytettiin valokuvaamisen kanssa työskentelyyn. Kameroiden ja kuvan kanssa työskentelyä pohjustettiin edellä kuvatuilla kehollisilla harjoituksilla ja selkeillä, mutta tilaa antavilla ohjeistuksilla kuvien sisällöstä.

Kuvaaminen alkoi teemalla 'kolme kuvaa itsestä', jolloin ryhmäläiset suunnittelivat itsestään kolmen muotokuvan sarjan. Ohjeistuksena oli, että jokaisessa kuvassa täytyy olla jotain itselle merkityksellistä ja kuvauksen kohde on oma keho kokonaisuudessaan tai oman kehon osa. Tässä vaiheessa ryhmäläiset saivat valita sen henkilön, joka heitä kuvaa. Tämä siksi, että sekä ryhmä, että työskentelytapa oli uusi ja muodostaessaan kuvauspareja ryhmäläiset tutustuivat toisiinsa toiminnan aikana.

Muotokuvasarjaa työstiin kolmella tapaamiskerralla. Yksilömuotokuvan parissa työskenneltiin vielä yksi tapaamiskerta niin, että nuoret lavastivat ja kuvasivat pareittain muotokuvan toisistaan. Tehtävä lisäsi tilanteen vuorovaikutteisuutta ja oli sekä sosiaalisten taitojen, että kehollisen kuvaan asettumisen osalta nuorille aloitustehtävää haastavampi. Kuvan suunnittelijalla oli vapaat kädet lavasteiden, poseerauksen ja kuvakulman suhteen, kunhan kunnioitus kuvattavaa kohtaan säilyi, eikä tältä vaadittu mitään kohtuutonta.

Viidennen kuvan aiheena oli valita jo otetuista kuvista se, joka lähestymistavaltaan oli itselle kaikkein vierain ja rekonstruoida kuva niin, että on itse kuvattavana. Tällä pyrittiin avaamaan nuorille mahdollisuus asettua jonkun toisen ryhmäläisen fantasia- ja kokemusmaailmaan ja kokemaan oman poseerauksen kautta tilanne, joka tuntui olevan kaukana omasta kokemusmaailmasta.

Yksilökuvien jälkeen siirryttiin ryhmäkuvauksiin. Kukin nuoriideoi vapaavalintaisen tilanteen, jonka materiaalina muut ryhmän nuoret olivat. Kuvaustapahtuman

sosiaalinen ulottuvuus muuttui astetta monimutkaisemmaksi ja ohjaajan rooli vaativammaksi. Ryhmäkuvien kuvaamista jatkettiin usean tapaamiskerran aikana. Ryhmäkuvan jälkeen kuvattiin neljän kuvan sarjakuva. Tässä yhtenä tavoitteena oli tuoda enemmän liikettä kuvaustilanteiden osaksi.

Valokuvaamisen hetki oli vapaa leikkikenttä, mielikuvituksen ja luovuuden ja myös omien rajojen ja mahdollisuuksien kokeilemisen tila. Valokuvaaminen toimi keholisen toiminnan ja motivaation ylläpitäjänä. Kuvatessaan ryhmäläiset toteuttivat fantasioitaan ja kokeilivat kameran edessä itsensä esiin tuomista.

Prosessin arviointia

Ryhmässä tapahtuva ilmaisullinen, luova toiminta oli osalle tämän ryhmän nuorista suuri haaste. Ohjaajien oli ensin murrettava ennakkoluulot tanssi- ja liiketerapian ammattinimikettä kohtaan ja selvennettävä ettei tämä toiminta ole terapiaa. Tämän jälkeen piti saada nuoret luotamaan siihen, että heidän mielipiteitään tuntien sisällön suhteen kuunnellaan ja kunnioitetaan. Yhteistyössä nuorten kanssa oli löydettävä ne työmenetelmät, jotka läpäisevät vastustuksen muurin ja mahdollistavat toimintaan osallistumisen. Tämä työskentelyn pohja rakentui 4-7 ensimmäisen tapaamiskerran aikana.

Näkyvimpiä prosessin aikana nuorissa tapahtuneita muutoksia olivat itsevarmuuden lisääntyminen ja kehoitietoisuuden kasvu, joka näkyi mm. parantuneena koordinaationa, keskittymisenä ja kykynä rentoutua ja hengittää. Myös uskalluksessa tuoda oma mielipide tai tunnetila esiin ryhmätilanteessa ja ohjata muita näkyi monien kohdalla positiivinen muutos.

Nuorten kommentit toimintaa koskien olivat usein sisällöllisesti niukkoja, eikä heiltä ollut helppoa saada palautetta. Ohjaajien vaikutelma oli, että valtaosa nuorista piti

toimintaa mielekkäänä, koska purnaamista ja vastustusta ei alun jälkeen esiintynyt. Palkitsevaa oli myös nähdä valokuvaprojektin tuloksena syntyneet albumit, joiden kautta avautui nähtäväksi osa kunkin nuoren persoonallista olemisen, ilmaisun ja fantasian maailmaa ja joiden valmistuminen osaltaan kertoi sitoutumisesta prosessiin ja sen merkitsevyydestä nuorelle itselleen.

Kehollisen ja luovan työskentelyn voimaannuttava elementti kohdistui tässä projektissa konkreettisesti kehon aistimisen ja toimintakyvyn vahvistamiseen ja minäkuvan selkiyttämiseen. Elämässä merkittävän ja ajankohittaisen tematiikan työstäminen valokuviksi teki keholisen esillä olemisen ja jopa keholaisuudella ja poseerauksilla leikittelyn mahdolliseksi. Tärkeintä tässä työskentelyssä ei ollutkaan se, että tuotokset olivat hienoja vaan se, että kaikki olivat osallistuneet prosessiin ja monet olivat ylittäneet ja yllättäneet itsensä luovuuden ja keholisen ilmaisun alueilla ja mahdollisesti oppineet uusia tapoja kohdata elämän asettamia vaatimuksia.

Tanssimaistiaisia. Kuva: Taidetalo Pessi.

KOHTAAMISIA TANSSIEN – Luova tanssi ja liike erilaisten oppijoiden ilona ja työkaluina

6 ANNIKA SARVELA, SANNA KUUSISTO

Tanssin perusasioita ovat liikkumisen taidot, musiikillisuus, tilallisuus, moniaistisuus, vuorovaikutus ja yhteistyö. Tanssiessa kohdataan ihminen ja ympäröivä maailma monitahoisena, ainutkertaisena kokonaisuutena. Tanssin harrastuksessa yhdistyvät esteettinen, sosiaalinen ja eettinen kanssakäyminen. Tanssinopetus avaa väylää taiteelliselle oppimiselle. Sen myötä saattavat jotkut arkielämänkin tilanteet helpottua tai saada uuden sisällön.

Tanssin harrastus taiteena ja tanssin soveltava käyttö esimerkiksi terapian, kasvatuksen tai tieto-opetuksen välineenä eroavat kuitenkin toisistaan, koska niillä on erilaiset tavoitteet. Tietoja voi oppia tehokkaasti toiminnallisin keinoin, esimerkiksi tanssimalla. Tanssi on käyttökelpoinen keino terapeuttisesti tai kasvatuksellisesti, koska se luo itsetuntemusta, joka ohittaa mieleen ja kehoon jaottelevan ajattelun.

Tanssinharrastajalla taas on oltava mahdollisuus kokea itsensä tanssijana ja uppoutua tanssimiseen. Tanssinopettaja antaa oppilailleen haasteita, joihin vastaamalla he valloittavat uusia tanssitaitoja ja heidän näkemyksensä itsestään tanssijoina laajenee ja syvenee. Tanssinopettaja ei pyri poistamaan tanssijoiden arkielämän vaikeuksia eikä muutenkaan hoitamaan tai parantamaan tanssijoita.

On tärkeää suoda kaikille ihmisille arjen myllerryksistä huolimatta mahdollisuus tanssia vain tanssimisen vuoksi ja toisaalta säilyttää tanssin ilo silloinkin kun tanssia käytetään välineenä oppimiseen tai kuntoutumiseen.

Sen, joka aikoo käyttää tanssia välineenä, on annettava tanssille omakohtainen merkitys mielen ja kehon yhteisyytenä. Kohtaamisia tanssien -kurssi pyrki virvoittamaan osallistujien tanssia ja muistuttamaan erilaisista näkökulmista ja lähestymistavoista.

Kohtaamisia tanssien -kurssin osallistujat olivat päiväkotien ja koulujen opettajia, kiertäviä erityislastentarhan

opettajia, henkilöitä, jotka toimivat tanssi- ja kuvataide-terapeutteina, perheneuvoloiden ja lasten sijaishuollon työntekijöitä sekä fysioterapeutteja. Sellaisia ihmisiä, jotka kohtaavat lapsia, nuoria ja aikuisia, joiden arkeen liittyy paljon erityisiä haasteita.

Kurssi koostui viidestä erillisestä työpajasta. Jokaisella pajalla oli oma aiheensa. Aiheet täydensivät toisiaan ja avasivat erilaisia lähestymistapoja. Neljä ensimmäistä kertaa ohjasi Annika Sarvela ja viimeisen kerran Sanna Kuusisto. Pajojen aikana käydyt keskustelut tehdyistä asioista, kokemuksista ja sovellutuksista olivat tärkeä osa työskentelyä. Kurssilaiset saivat ja ottivat kurssipäivien välille erilaisia tehtäviä. Niiden tavoitteena oli kehittää kurssilla syntyneet ajatukset ja keholliset oivallukset kotoisiksi. Olennainen tavoite kurssilla oli pajoissa koetun valuttaminen osaksi jokaisen arkityötä.

Kurssi ei tarjonnut erityistä valmista metodia, vaan erilaisia mahdollisuuksia, joista voi koota kokonaisuuksia. Jokainen tanssin tekijä tai tanssin keinoja soveltava tarvitsee työtapoja, jotka sopivat itselle ja ihmisille joiden kanssa työskentelee. Jos työskentelyn perustaksi valitaan tiukasti määritelty ja joustamattomaksi muotoiltu menetelmä, se ei palvele opettajan ja ryhmän kohtaamista ja siten työskentelyn sujumista. On jännittävää ja nautinnollista, kun menetelmä rakentuu työskentelyn edetessä hyväksi apuvälineeksi.

Tanssin elementeistä tanssipalikoihin

Tanssin elementit -työpajan sisältönä oli tutustuminen tanssin eri elementteihin: keho, tila, aika, dynamiikka ja vuorovaikutus. Liike syntyy kehossa, valloittaa tilaa, suhtautuu aikaan, saa dynamiikan ja johtaa vuorovaikutukseen.

Siinä on tanssi. Elementtejä tutkittiin tehden tutustumisharjoituksia ryhmäläisten kesken, perehtyen luovan tanssin ja liikeimprovisaation perusteisiin sekä käyttäen menetelmänä teematyöskentelyä.

Omakuva-työpajan ytimenä oli oman kehon hahmotaminen ja itsen tutkiskelu jokaisen persoonallista liiketaitoa kunnioittaen ja lempeästi haastaen. Keinoina olivat tanssi, liike ja kuvan tekeminen. Tanssimisen jälkeen synnytettiin kuva omasta itsestä silmät kiinni. Eli kuva tehtiin kinesteettisen kokemuksen eikä visuaalisen arvion pohjalta. Syntynyt hahmo palautettiin sitten jälleen liikkeeksi.

Evoluutio-työpaja käsitteli kehityksellistä liikettä. Kehityksellinen liike liittyy ajatukseen, että ihminen kantaa kehossaan omien kehitysvaiheidensa liikemalleja ja sen lisäksi koko eliökunnan eri evoluutiovaiheita ja niiden liikemalleja. Kun ihminen kohtaa elämässään erilaisia oppimishaasteita, kipuja tai kehon loukkaantumisia, voi eri kehitysvaiheisiin palaaminen tuoda eheyttäviä kokemuksia oppimis- ja paranemisprosessiin.

Ensimmäinen liikemalli on soluhengitys. Se luo pohjan kaikille tuleville liikemalleille. Eri kehitysvaiheiden kautta edetään kohti kontralateraalisia liikemalleja ja pystyasentoa. Tässä pajassa lähestyttiin kehityksellistä liikettä kokemuksellisesti oppien sekä pohdittiin ihmisen eri kehitysvaiheita ja miten niitä voi käyttää oppimisen ja itsetuntemuksen tukena. Jokainen synnytti myös oman eläintanssinsa tuntojensa ja viehtymystensä perusteella. Eläimet jaettiin vesi-, maa- ja ilmaeläimiin.

Tanssi tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet moniaistiselle työskentelylle. Eri aistikanavat herkistyvät ja kehittyvät tanssissa, vaikka kinesteettinen aisti ja tuntoaisti painottuvatkin.

Aisti-työpajan sisältönä oli eri aistien käyttäminen liike- ja tanssi-ilmaisun ja taiteellisen työskentelyn lähteenä. Kurssilaiset heittäytyivät kiinni kinesteettisen, auditiivisen ja visuaalisen oppijan tukipilareihin kokeilemalla eri aistein vastaanotettavan palautteen vaikutusta. He myös hahmotti-

vat toisen liikettä omassa kehossaan tukeutuen ensin vain kuuloon, sitten lisäksi tuntuun ja lopuksi myös näköön.

Moniaistisuuteen liittyy luontevasti erilaisten materiaalien kanssa työskentely. Pajassa oli mukana ilmapalloja, joustavia putkilokankaita ja silkkihuiveja. Ne tarjosivat kouriintuntuvan, ihoa hivelevän, silmiä kiehtovan ja korvia kiinnostavan lähteen neljännen kerran viimeiselle täyteläiselle tanssille.

Tanssipalikat ovat käsitteitä, jotka pyrkivät kuvaamaan kaikenlaisen tanssin liikkeellistä perusainesta. Ne liittyvät yhteen tai useampaan ensimmäisessä pajassa työskenteleeseen tanssin elementtiin.

Tanssipalikoita voi käyttää rakentaessaan tai tutkiessaan tanssia. Jokainen palikka sisältää muuntelun mahdollisuuden. Palikan olemus hahmottuu helpoiten muuntelun tarjoamien vastakohtien kautta. Palikoita voi valita ja keksiä tilanteen ja tarpeen mukaan. **Palikka-työpajassa** kurssilaiset valitsivat kuusi palikkaa, joita tutkimme tarkemmin. Valitut palikat ja niiden sisältämät muuntelut olivat:

Ulottuvuus: *suuri-pieni*

Vauhti: *nopea-hidas*

Muoto: *pyöreä-kulmikas/säännöllinen-säännötön*

Taso: *ylhäällä-keskellä-alhaalla*

Virtaus: *jatkuva-katkonainen*

Vireys: *valpas-uppoutunut*

Kurssilaiset tanssivat palikan antamat mahdollisuudet yksin, parin kanssa ja ryhmissä. He kokosivat myös erilaisia yhdistelmiä eri palikoiden muunteluista.

Kohtaamisia tanssien -kurssin pyrkimyksenä oli kohdata tanssi ja liike itsessämme ja toisissamme, tanssin ja liikkeen mahdollisuudet osana työtämme sekä tanssin ja liikkeen merkitys ihmiselle. Kurssin ohjaajina kohtasimme ihania tanssijoita, innostunutta uteliaisuutta ja kurssilaisten mielenkiintoisia ajatuksia ja antaumuksellisia tansseja. Väitämme, että kurssilaiset kohtasivat uusia haasteita, vanhoja tukipilareita ja rohkeutensa tanssia.

TaikaVoima. Kuva: Pääväkummun päiväkot.

MÖRKÖ SE LÄHTI PIIRIIN

6 HELENA RYYNÄNEN

Vuosina 2005-2007 tehtiin Taikalamppu-projektin puitteissa kokeiluja luovan tanssi- ja liiketyöskentelyn soveltamisesta osaksi perhekuntoutustyötä. Tanssi- ja liiketerapeutti Helena Ryyänen ohjasi vanhempien ja lasten luovan liikkeen ja leikin ryhmiä tunnin ajan viikoittain 7-8 kertaa/kuntoutusjakso. Ryhmiin osallistui perheiden lisäksi yksi kuntoutuskeskuksen työntekijä. Toiminnan tarkoituksena oli tutkia mitä luovan liikkeen ja tanssin avulla voitaisiin lisätä kuntoutuskeskuksen perheille tarjoamaan antiin ja mitä annettavaa tanssi- ja liiketerapeutilla voisi olla perhekuntoutuksen moniammatilliseen osaamiseen.

Perhekuntoutus

Perhekuntoutus on sosiaalitoimen alaan kuuluvaa kuntoutustyötä. Kuntoutuksen tarpeeseen johtaneet syyt ovat moninaisia. Perheissä voi olla parisuhdeongelmia, vanhempien uupumusta, fyysisiä tai psyykkisiä sairauksia, lasten käyttäytymis- ja kehityshäiriöitä, työttömyyttä, päihteiden väärinkäyttöä, perheväkivaltaa, taloudellisia vaikeuksia tai muita ongelmia, jotka ylittävät perheen kantokyvyn. Kuntoutusjakson aikana perheet kartoittavat ongelmakohtia ja etsivät sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tukemana ratkaisuja ongelmatilanteisiin. Jakson pituus on 9 viikkoa. Jakson päätyttyä perheet tapaavat kuntoutuskeskuksessa joka kolmas maanantai ja lisäksi he osallistuvat viikon pituiseen seurantajaksoon, joka järjestetään noin kolmen kuukauden kuluttua kuntoutusjakson päättymisestä. (Saurama E. ja Tähtinen R., 2007)

Voimaannuttavan luovan liiketyöskentelyn näkökulma ja työote

Voimaannuttava luova liiketyöskentely koostuu asiakasryhmän tarpeisiin ja mahdollisuuksiin sovelletuista liike-, leikki-, tanssi-, kehotietoisuus- ja rentoutumisharjoituksista. Voimaannuttava työ ei ole terapiaa, mutta ohjauksessa korostuu terapeutin asenne työhön. Työote on tutkiva, vuorovaikutuksellinen, rohkaiseva ja salliva. Toiminnassa esiin tuleva liike ja ilmaisu, sekä toiminnan mahdollisesti herättämät kommentit, kysymykset ja tunteukset otetaan vastaan sallittuina ja hyväksyttävänä. Itseä tai toisia vahingoittavaan käyttäytymiseen ryhmässä tulee kuitenkin puuttua, mielellään rakentavalla ja käytöstä korjaavalla tavalla.

Työskentelyprosessissa seuraavan tapaamiskerran sisältö rakentuu edellisen kerran kokemuksille ja niistä saaduille sanalliselle ja sanattomalle palautteelle sekä ohjaajan tekemille havainnoille. Myös tapaamisen aikana esiin nouseva tematiikka ja tunnelma vaikuttaa välittömästi toiminnan sisältöön.

Mikään yksittäinen harjoitus ei sinällään tee toiminnasta voimaannuttavaa tai terapeutista, vaan voimaannuttava elementti rakentuu vuorovaikutuksesta ryhmätilanteesta, ohjaajan työotteesta ja -asenteesta ja harjoitusten sopivuudesta osallistujien tarpeita ja kykyjä vastaaviksi.

Loruttelen lapselleni, kutittelen kippuraista, kohta se konttaa ja kävelee

Ryhmässä, joissa lasten ikä oli 8 kk–2 vuotta ja äidit nuoria yksinhuoltajia työmenetelmillä pyrittiin vahvistamaan lasten ja vanhempien vuorovaikutusta ja äitien hyvinvointia.

Nämä ryhmät alkoivat loruttelulla, jatkuivat yksinkertaisilla piiritsansseilla ja pallo- tai liikeleikeillä jotka tapahtuivat perhekunnittain äidin ja lapsen välillä. Tämän jälkeen työskentelimme aistielämysten kanssa ryhmässä esim. suurilla kankailla niin, että lapset kerääntyivät kankaan alle ja äidit ja ohjaajat leyhyttivät kangasta ylös alas luoden lapsille lempeitä tai myrskyisiä tuulia. Lapsia myös keinutettiin kankaissa ja vedeltiin kangaslautoilla ympäri salia. Toisinaan näitä toimia säesti musiikki tai ryhmäläisten laulu, toisinaan mielikuvat meri- tai junamatkasta.

Loruttelu ja siihen liittyvä kosketus- ja liiketyöskentely voidaan nähdä tanssin esiasteena. Kertojan ääni toistaa lorun riimejä ja luo 'musiikin' jota seuraa kosketus tai lapsen keinuttelu ja pompottelu tarinan edetessä. Lorutteluun liittyy loppuhuipennus kuten kutitus ja kikatus, hellävarainen pudotus tai keikautus. Kontakti lapsen ja vanhemman välillä rakentuu puheen, kosketuksen sekä katse- ja ilmevuorovaikutuksen varaan. Loruttelu kehittää pienen lapsen rytmitajua, kehon hahmottamista, kielellistä taitoa ja vuorovaikutustaitoja. Lapsen riemastuminen voi olla vanhemmalle palkitseva, omaa vanhemmuutta vahvistava kokemus.

Piirileikit kuten 'Mörkö se lähti piiriin' tai 'Piiri pieni pyörii' toimivat siltana istuallaan tapahtuvan loruttelun ja aktiivisemman toiminnan välillä. Palloleikit luovat yksinkertaisen ja vähävirikkeisen, selkeällä fokuksella toimivan raamin lapsen ja vanhemman väliselle vuorovaikutukselle. Pienimmät taputtavat pallolla päätänsä, maistelevat sitä ja ojentelevat äitiä kohti. Isommat osaavat jo heittää tai vierittää ja ottaa pallon vastaan.

Sekä loruttelutuokioissa, että palloleikeissä tuli näkyväksi se, miten vaikeaa joidenkin vanhempien oli luoda kontaktia omaan lapseen tai pitää sitä yllä leikin loppuun saattamiseksi vaadittava aika. Sosiaalinen arkuus saattoi estää vanhempaa toimimasta tai käyttämästä ääntään toiminnan aikana. Ryhmässä esiin tuleminen, jopa näinkin strukturoidussa muodossa, voi olla pelottavaa. Vanhemmat voivat tuskastua kun oma pienokainen 'ei tottele' tai

vanhemman huomio on valtaosan toiminnan ajasta toisissa huoneessa olijoissa, jolloin oma lapsi jää vaille huomiota.

Ryhmissä, joihin osallistui 4-8-vuotiaita lapsia aikuiset muodostivat kehoistaan tunteita ja erilaisia maisemia, joissa lapset voivat pujotella ja kiipeillä. Tässä yhdistyi aikuisten venyttely, mielikuvituksen käyttö ja lasten rakastama kiipeily- ja pujotteluleikki. Lämmittely sisälsi myös pienten lasten ryhmää vaativampia ohjattuja laululeikkejä kuten: Boogie boogie, Kapteeni katsoi horisonttiin, Karhu nukkuu ym.

Teimme myös luovan tanssin harjoituksia, joihin sekä vanhemmat että lapset osallistuivat. Esim. perhekunnittain muodostettiin omituisia otuksia niin, että ennalta nimetyt ruumiinosat ovat koko ajan kosketuksissa toisiinsa ja näin piti siirtyä musiikin säestämänä salin laidalta toiselle, kosketuskohtaa vaihdettiin aina salin laidalla ja lapset ja vanhemmat keksivät aina uuden version annetusta tehtävästä.

Harjoitukset, joissa lapset ja vanhemmat peilasivat toistensa liikettä tai asentoja tukivat vuorovaikutuksen ja läsnäolon kehittymistä ja nostattivat ilmoille naurunremahduksia. 'Nuoralla tanssi', jossa kaksi liikkujaa liikkuu lattialla olevaa viivaa pitkin toisiaan kohti ja ohittaessaan toisensa löytää tavallaan tehdä se niin, ettei kumpikaan putoa 'nuoralta', oli isompien lasten suosikki. Lisäksi muovailtiin toisten kehoista pat-saita ja tanssittiin 'liiku-pysähdy' tansseja, joko niin, että jonkun liikkujan pysähtyessä kaikkien täytyy pysähtyä tai niin, että pysähdykset annetaan katkaisemalla musiikki.

Kaikki tuokiot päättyivät rentoutushetkeen. Hetket sisälsivät kosketusleikkejä, kuten pullapoikien leipomista ja paistamista, pallohierontaa, ohjattua taputtelu-, silittely- ja paineluhierontaa, jota lapset tekivät aikuisille ja aikuiset lapsille, sekä lähekkäin oloa ja rauhoittumista musiikin tukemana.

Joihinkin tapaamisiin äidit saapuivat ilman lapsiaan. Näissä tapaamisissa keskityttiin kehotuntemukseen, vitalisoiviin tanssikokemuksiin ja kehonhuoltoon. Toiminnalla pyrittiin vastaamaan äitien tarpeeseen saada hetki aikaa itselle. Äitien keskinäisten tuokioiden päätteeksi

puheeksi nousivat oman ajan puute, tukiverkoston niukuus ja oma jaksamattomuus liittyen fyysiseen toimintaan ja kehonhuoltoon. Usein esiin nousivat myös kivut, jäykkyydet ja äitiyden muuttama oma keho, synnytyskokeksiakin ryhmässä vaihdettiin. Hetki aikaa itselle ja huomio omalle ruumiillisuudelle voi auttaa tiedostamaan fyysisen aktiivisuuden ja itsestä huolehtimisen merkitystä vanhempana jaksamisen kokonaisuudessa.

Kokeilun satoa

Osana perhekuntoutusjaksoja voimaannuttavalla luovan liikkeen toiminnalla pyrittiin:

- tukemaan lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta perhekunnittain
- nostamaan osallistujien kehotietoisuutta ja tuottamaan positiivisia elämyksiä omanarvontunnon ja vitalisuuden vahvistamiseksi.
- tukemaan rennon ja jännittämättömän läsnäolon löytymistä sosiaalisessa tilanteessa
- muistuttamaan luovuuden, liikunnan ja kehonhuollon merkityksestä niin lasten, kuin aikuistenkin hyvinvoinnin osatekijänä.
- tukemaan perhekuntoutuksen tavoitteita ryhmässä tehtyjen havaintojen kautta.

Yhteiset luovuuden, oivalluksen ja ilon hetket voivat vahvistaa perhesiteitä. Kun perheen arjessa on paljon ongelmia, on tärkeää, että niiden vastapainoksi löytyy yhteistä iloa ja positiivisuutta tuottavaa elämänsisältöä. Jotkut vanhemmista totesivat että lasten kanssa ei tule useinkaan leikittyä yhdessä ja pitivät lasten ja aikuisten tuokiota tästä syystä merkittävänä. Osalla vanhemmista oli kohtuuttomia vaatimuksia lastensa jaksamisen, keskittymisen ja taitojen suhteen. Ryhmässä voitiin tukea vanhempia ymmärtämään lapsensa ikätasoista kehitystä ja

näkemään mm. päivän rytmituksen ja toistuvien toimintojen merkitys lapsen kehitykselle.

Vanhempien oma tarvitsevuus, pelot ja jännitys tulivat ryhmässä myös esiin ja joillekin vanhemmille oleminen tämän tyyppisessä tilanteessa oli hyvinkin tukalaa ja vaativaa. Näiden vanhempien kohdalla osallistumista koettiin helpottaa suomalla mahdollisuus seuraila tapahtumia sivusta tai osallistua vain osaan toiminnasta.

Oivalluksia syntyy myös toisten toiminnan seuraamisen kautta. Perhekuntoutuskeskuksen työntekijöiltä saadun palautteen mukaan luovassa liikeryhmässä tehdyt havainnot perheiden sisäisestä vuorovaikutuksesta ja yksilöiden olemisen tilasta tukivat ja vahvistivat työntekijöiden havaintoja. Työntekijät kokivat myös, että toiminnalliset tuokiot nopeuttivat ongelmakohtien havaitsemista. Jos aikaa olisi käytettävissä pidempi jakso, ongelmakohtia voitaisiin myös työstää ryhmässä käytännön harjoitusten avulla, leikkimielisyyden ja symboliikan suojassa.

Voimaannuttava luova liikutuskentely tarjoaa elämyksen lisäksi mahdollisuuden oppia omista kokemuksista, toisten kokemuksista ja ohjaajan esimerkistä. Työskentelyn aikana oppimista ja kehitystä voi tapahtua psyykkisellä (tunne, ajattelu), sosiaalisella (vuorovaikutus, ilmaisu) ja kehollisella tasolla (rentoutuminen, hengitys, kehollinen ilmaisu ja herkkyys erilaisille aistiärsykkeille, neurologinen oppiminen). (Schmais, 1985).

LÄHTEET:

- Saurama, Erja & Tähtinen, Raili (2007) **Kun arki on käynyt ylivoimaiseksi. Arviointia Pihlajan perhekuntoutusprojektista.** Vantaan kaupunki. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan julkaisuja Nro: 4/2007.
- Schmais, Claire (1985) **Healing Processes in Group Dance Therapy.** American Journal of Dance/Movement therapy. Vol.8.

TaikaVoima. Kuvaaja: Irja Luostarinen.

TAIKAVOIMASSA ON VOIMAA

6 RIITTA JOKELA, AULI KURVINEN,
JOHANNA LAAMANEN JA LAURA MÄNTYNEN

Taiteen tekeminen ja sen kokeminen luo toisen todellisuuden, johon on lupa hypätä. Päästä kokemaan, tekemään ja jakamaan. Siitä saa voimaa, ja mikä parasta, se on TaikaVoimaa! Se voi tuoda lapselle tiedon uudesta kyvystä, ”hei osaanko minä tätäkin” tai ”minä olen hyvä TaikaVoimassa” niin kuin olemme kuulleet lapsen suusta ryhmissämme.

TaikaVoima on ollut Vantaan kaupungin kulttuuripalveluiden yksi Taikalamppu-hankkeista. Kulttuuripalvelut ja päivähoido lähtivät yhteistyössä toteuttamaan kolmivuotista inklusiivista TaikaVoima -taidekasvatus pilottihanketta kolmen päiväkotiryhmän kanssa Korso-Koivukylän alueella Vantaalla 2006–2008.

TaikaVoima -hankkeelle asetettuja tavoitteita:

- lasten kasvun ja kehityksen kokonaisvaltainen tukeminen taidetoiminnan avulla
- erityinen tukeminen inklusiivisten taidekasvatusryhmien avulla
- varhaiskasvatuksen pedagogisten sekä erityisen tuen toimintamallien kehittäminen
- uusien mallien etsiminen vanhempien kohtaamiseen
- työtapojen juurruttaminen ja levittäminen

Hankkeelle perustettiin ohjausryhmä suunnittelemaan rakenteet sekä ohjaamaan ja seuraamaan hankkeen etene- mistä. Taidekasvattajien ja päiväkotien vastuuhenkilöiden työskentelyn tukena toimi hautomoryhmä, johon kuuluivat myös koordinaattori Auli Kurvinen ja aluekulttuurisihteeri Arja Keränen. Metsälinnun päiväkodissa aloitti tanssiryhmä, jonka ohjaajana toimi tanssiterapeutti Johanna Laamanen. Rekolanmäen päiväkodin kuvataideryhmää ohjasi kuvataiteilija-pedagogi Pia Bergman. Päiväkummun päiväkodissa tanssi- ja kuvaryhmää ohjasivat taidekasvat-

tajat Riitta Jokela ja Irja Luostarinen. TaikaVoima -ryhmät kokoontuivat 10 kertaa toimintakauden keväällä, 10 syksyllä. Ryhmiin valittiin 10 lasta. Kukin taideryhmä toimi omalla tavallaan lähtien lasten tarpeista sekä yksittäisen taideohjaajan työtavoista.

Hankkeen työtapoja ja kokemuksia on jaettu järjestämällä koulutuksia päiväkotien henkilökunnalle, aloittamalla lastentarhanopettajien vetämiä ”Mini TaikaVoima -ryhmiä sekä esittämällä saatuja dokumentteja (kuvia, kirjoituksia videoita) vanhemmille ja muille kiinnostuneille. Hankkeesta on tekeillä dokumenttielokuva ja opetus-dvd, jotka ohjaa ja tuottaa Jean Bitar. Yhteisen keskustelun tuloksena olemme nähneet TaikaVoima -ryhmien yhteisinä, voimaannuttavina elementteinä kohtaamisen, yhteisen kokemuksen, ilmaisun monipuolisuuden, turvallisen ympäristön ja prosessityöskentelyn.

Kohtaamisen taide

TaikaVoima -ryhmä on paikka, jossa tulee nähdä, kuulua, rohkaistua, rauhoitettua, silitettyä, rajoitetuksi, pajatuksi.

Kohtaaminen lähtee avoimuudesta, uteliaisuudesta ja toisen kunnioituksesta. Lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on. Lapset eivät välttämättä osaa puhua omista tarpeistaan ja tunteistaan verbaalisesti, mutta he kertovat itsestään toimintansa ja käyttöksensä avulla. Luova ilmaisu tarjoaa kanavan puhua itsestä leikin, mielikuvien, liikkeiden ja välineiden avulla. Aikuiselta se vaatii kykyä ottaa vastaan näitä viestejä ja lähteä mukaan leikkimään.

Lapset olivat levottomia tunnin alkaessa. Ohjaaja otti villisti juoksevat pojat tulihevoseksi laukkaamaan ”taikaköyteen” (suitset), jolla lähdettiin jättiläisten saarelle. Saari oli muodostunut kuin itsestään muista lapsista. Pojat päättivät hyökätä jättiläisten saarelle. Syntyi tömistelyä ja poukkoilevaa liikettä. Pidettiin meteliä. Jättiläiset eläytyivät rooleihinsa ja tutisivat peloissaan. Tästä syntyi mukava pieni draamallinen kohtaus. Vasta leikin loputtua lapset olivat läsnä tilanteessa.

TaikaVoima -ryhmissä on kosketusta ja hoivaamisen elementtiä käytetty tietoisesti hyväksi. Tutkimusten mukaan (Mäkelä 2005) syväntuntoon vaikuttavalla suhteellisen voimakkaalla kosketuksella on vaikutusta stressin alenemiseen. Elämänilo tulee yhteisistä kokemuksista. Kuitenkin hauskan toiminta saattaa nostaa lapsen stressitasoa ja sensitiivisen aikuisen tukea tarvitaan rauhoittumiseen (Mäkelä 2005).

Aikuisen aito ja turvallinen läsnäolo tulee omasta kehotietoisuudesta. Kehollisten aistimusten kautta vuorovaikutuksessa välittyy myös tietoa muiden kehollisista kokemuksista tai ainakin siitä, mikä on vuorovaikutuksessa syntynyt.

Neurologisissa tutkimuksissa on saatu selville, että ihmisellä on aivoissaan peilisoluja, joita kutsutaan myös empatianeuroneiksi. Peilisolut reagoivat liikkeisiin, ääniin, ilmeisiin ja eleisiin ja simuloivat niitä. Ne antavat tietoa siitä, mitä toiset ihmiset tekevät ja kokevat. Peilisolut herkistävät aikomuksille, antavat viestiä siitä, mitä saattaisi tapahtua hetken päästä. (Siegel, 2003, Sajaniemi 2007). Tanssissa liikkeen jäljittely ja eri tasoinen kehollinen peilaaminen tukee juuri näiden peilisolujen toimintaa.

Yhteinen kokeminen

Ohjaaja ei puhunut mitään vaan aloitti ”sateen tekemisen” (käsillä ääniä suihinästä napsutteluun ja sormenpäillä rummutteluun lattiaan jne.), johon muut aikuiset ja lapset ikään kuin

imeytyivät mukaan. Hiljaisuus oli käsin kosketeltava ja ihana. Jatkettiin äänetöntä viestintää ja päädyttiin valmiiden naamioiden ihasteluun ja kokeiluun. Siitäpä alkoi yhtäkkiä kummata hienoja juttuja. Erityisen hurmaava oli neiti Ujo-nen, joka uskalsi lähteä liikkeelle piirin ulkopuolelle naamion kanssa kun sai vähän apua. Ohjaaja yhtyi tytön mukaan kertomaan pojille, että hän on kovin ujo ja poikien reaktio oli hellyttävä kun he alkoivat herkästi tervehtiä tyttöä. Raisut pojat koskettivat hellästi Nti Ujoa ja sanoivat ”hei” hiljaisella äänellä. Lapset istuivat rauhallisesti piirissä ja pystyivät pysymään omassa tilassaan kun naamio oli välissä. Naamion takaa oli helppo esittää ja myös vastaanottaa.

Taikavoimassa lapsi voi harjoitella yhdessä tekemisen ja olemisen tapoja. Yhteinen läsnäolo ja heittäytyminen taiteen virtaan suo osallistujilleen kokemuksen myös itsen tärkeydestä yhteisössä. Yhteinen kokemus toi hetkiä, jolloin tuntui kuin taikaa olisi ilmassa. Yhteen puhaltamalla saatiin taikapulveri ilmaan ympäröimään taikavoimalaisia. Ja vielä hiukan voimakkaammin puhaltamalla saatiin taikavoimalaisten taika ympäristöön myös muille koettavaksi ja elettavaksi.

Ilmaisun monipuolisuus

Taiteiden välisellä vuoropuhelulla on taikavoimassa iso merkitys. Tällä eri taidemuotojen ja lapsen välisellä dialogilla pyritään tukemaan lasten emotionaalista ja sosiaalista kehitystä. Kun lapsi voi kokeilla erilaisia taidemuotoja, suodaan hänellä mahdollisuus löytää itselle luontevin tapa ilmaista itseään ja tunteitaan. Leikki ja taiteen eri muodot ovat jo itsessään riittäviä ja hyviä väyliä lapselle kokea ja löytää uusia elämyksiä sekä myös käsitellä omaan elämään liittyviä kysymyksiä ja tilanteita. Hyvällä ja empaattisella ohjauksella aikuinen voi tukea ja rohkaista lasta. Aikuinen auttaa avaamaan ovia, joita lapsi ei ehkä itse huomaisi.

Kasvun ympäristö

TaikaVoima-tunti on kokonaisuus, jonka rakenteen on tarkoitus luoda lapselle hyvät ja turvalliset puitteet itseilmaisuuksiin taiteen avulla. Lapset saapuivat taidetyöskentelyyn erilaisista tilanteista, joten aloitus oli aina tärkeä osa siirtymistä TaikaVoimaan. Samoin lopussa oli hyvä jollain tavalla valmistaa lasta työskentelyn lopetukseen ja siirtymiseen takaisin omaan päiväkotiryhmään. Ryhmän turvalliset raamit muodostuvat toistuvista elementeistä, joita ovat aika, paikka, tietty tekemisten kesto, samantyyppiset tekemiset/leikit ja materiaalit. Ryhmän lasten ja aikuisten pysyvyys on merkittävää.

Taide jättää jälkensä

Tärkeää TaikaVoima-hankkeessa oli sekä yksittäisen lapsen taiteellinen kasvuprosessi että myös ryhmän kanssa yhdessä läpikäyty matka. Myös prosessiin liittyneiden aikuisten kesken ehti syntyä omia yhteistyömuotoja, jakamista ja vuorovaikutusta. Yhdessä tekeminen antaa paljon iloa, mutta se on myös monissa kohdissa tilanteen sietämistä ja tulosten näkemistä ehkä vasta vuosien päästä. Alussa on hankalaa olla uudessa tilanteessa; tunteet vaihtelevat jännittyneisyyden, ilon, rajojen kokeilun ja kaiken mahdollisen vuoristoradassa, mutta pikku hiljaa alkaa tulla hiljaisempia hetkiä, joissa syntyy luottamuksellisia jaettuja kokemuksia.

Lastentarhanopettaja Laura Mäntysen sanoin:

Päivähoidossa olen nähnyt ryhmän merkittävyyden sekä sen kasvun projektin edetessä vuodesta toiseen. TaikaVoima on ollut tekemässä sitä, mitä pitäisi tehdä päivähoitossa paljon enemmän. Rikkaus tässä projektissa on ollut sen moniammatillisuudessa ja sen antamassa monimuotoisuudessa; kuinka taiteen avulla voidaan tehdä varhaiskasvatusta. Siinä olen itse saanut paljon työntekijänä, ja lapset ovat saaneet näin moninaisen hyödyn.

Hankkeen edetessä on vanhempien tietoisuus ja kiinnostus TaikaVoima -ryhmiä kohtaan selkeästi lisääntynyt. Kyselyjen perusteella vanhemmat suhtautuivat hankkeeseen erittäin positiivisesti ja kokivat saaneensa hyvin tietoa. Eniten vanhemmat ilmoittivat lapsen itseilmaisun ja rohkeuden kasvaneen. Muita hyötyjä oli esim. sosiaalisten taitojen paraneminen.

Päivähoidon henkilökunta kertoo hankkeen tuoneen heille lisää ammatillista osaamista liittyen taidetyöskentelyyn ja vuorovaikutukseen. Hanke on lisännyt henkilökunnan työmotivaatiota. Työntekijöiden vastauksien mukaan TaikaVoiman prosessiluonteisuus ja pitkäkestoisuus ovat olleet tärkeitä. Lasten erilaisuus on hyväksytty ja ryhmässä on pystytty vastaamaan lasten erilaisiin tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Lapset ovat alkaneet tukea toisiaan ja hyväksymään oman ainutlaatuisen luonteensa.

Taikavoimalliset ovat jättäneet jälkensä. Se, että taika-voimasta jää muistojen ja kokemusten lisäksi konkreettisia asioita, taideteoksia, kuvia, filmiä on merkittävää. Se, että vanhemmat näkevät lapsensa käden, liikkeen jäljet ja heidän sydämessään liikahtaa rakkautta ja ylpeyttä on merkittävää. Merkittävää on taikavoiman väen sitoutuminen yhteiseen matkaan kolmeksi vuodeksi, siinä ajassa ehditään kasvaa ja kokea yhdessä paljon. Vuorovaikutustilanteet ovat lapsen kokonaiskehityksen kannalta tärkeimpiä kokemuksia, jotka muovaavat aivojen kehitystä. Vuorovaikutus määrittää sen millaisia meistä tulee (Siegel, 2003). Kokemusten laadulla on väliä.

LÄHTEET:

- Mäkelä, Jukka (2005) **Kosketuksen merkitys lapsen kehityksessä**. Julkaisussa Suomen lääkärilehti 14 / 2005 vsk 60.
- Sajaniemi, Nina. Luento: Kielillisen kehityksen tukeminen 2.10.2007, Vantaan kaupungin päivähoiton koulutustilaisuus.
- Siegel, Daniel & Harzell, Mary (2003) **Parenting from the Inside Out, How a Deeper Self-understanding Can Help You Raise Children Who Thrive**.

ARTIKKELIEN KIRJOITTAJAT

ANTTILA EEVA, KL, tanssitaiteen tohtori on työskennellyt tanssinopettajana 80-luvun alkupuolelta lähtien ja tanssinopettajien kouluttajana viimeisen 10 vuoden ajan. Tällä hetkellä hän toimii tanssipedagogiikan professorina Teatterikorkeakoulun tanssi- ja teatteripedagogiikan laitoksella.

HOSTIKKA MARIA, FM, toimii Vantaan Lapsibaletin rehtorina ja tanssinopettajana sekä opettaa historiallista tanssia Sibelius-Akatemiassa ja Stadiassa, johtaa historiallisen tanssin ryhmää La Porte du Temps ja on tehnyt lukuisia koreografioita mm. barokkioopperoihin.

JALKANEN TIINA, FM, toimii tanssinopettajana Vantaan Tanssiopistossa, 90 -luvulla toiminut tanssija – koreografina, jatko-opiskelijana Teatterikorkeakoulussa.

JOKELA RIITTA, tanssi- ja rentoutusohjaaja, toiminut myös varhaiskasvattajana (Snellmankorkeakoulu 1992) ja tanssin sekä lasten- ja nuorten tapahtumien kulttuurituottajana (AMK), Ekspressiivisen taideterapian opiskelija.

KORHOLA MARJA, FM, tanssitaiteilija, toiminut vuodesta 1979 lähtien tanssijana ja koreografina sekä taiteellisena johtajana vuodesta 1988 Tanssiteatteri Raatikossa, jossa on vastannut myös Taikalamppuyhteistyöstä.

KRONQVIST TYTTI, tanssitaiteen maisteri, johtaa Tanssiteatteri Dis Tanzin toimintaa ja toimii sekä koreografina että tanssijana, Västra Nylands folkhögskolan tanssitaiteen linjan pääopettaja.

KRONQVIST TYTTI, magister i danskonst, leder verksamheten för Dansteater Dis Tanz och är verksam även både som koreograf och dansare, fungerar även som danslinjens huvudlärare vid Västra Nylands folkhögskola.

KURVINEN AULI, tanssiterapeutti, työskentelee kiertävänä erityislastentarhanopettajana Vantaan kaupungin päivähoitopalveluissa, valmistuu ratkaisukeskeiseksi psykoterapeutiksi (ET) v. 2009.

KUUSISTO SANNA, EVN, tanssiluotsi, luotsannut lapsia ja nuoria neljännesvuosisadan mm. Vantaalla, Espoossa, Helsingissä ja Sipoossa, Lastenkulttuurin valtionpalkinto 2006.

LAAMANEN JOHANNA, tanssi- ja liiketerapeutti (AMK), toimii freelancerina tanssin parissa opettaen sekä ohjaten terapeuttisia ryhmiä kuvataiteilijan kanssa.

MÄNTYNEN LAURA, lastentarhanopettaja Vantaan kaupunki.

POHJONEN SUVI, tanssija ja tanssinopettaja Tanssiteatteri Dis Tanzissa, lastentanssin ja baletinopettaja Vantaan Tanssiopistossa.

PORTAANKORVA VELI-PEKKA, mus.yo Sibelius-Akatemia, perehtynyt erityisesti barokkisävellyksiin ja niiden sävellystekniikkaan sekä säveltänyt useita teoksia barokkityyliä noudattaen.

RYYNÄNEN HELENA, tanssi- ja liiketerapeutti, (Bc. Creative Therapie Dans en Beweging Hogeschool Limburg), yksilö- ja ryhmäterapiatyötä lasten, nuorten, aikuisten ja perheiden parissa sekä tanssi- ja liiketerapiakoulutusta vuodesta 1996 lähtien.

SARVELA ANNIKA, PD, B.A on Dance/Therapeutic dance, toimii freelancer tanssinopettajana, koreografina ja tanssitaiteilijana, yksi Yhteisö Tanssii ry:n perustajajäsenistä.

SOINI TYTTI, toimintaterapeutti (Amk), liikunnanohjaaja. Työhön kuuluu huostaan otettujen nuorten toimintakyvyn kuntoutus ja arviointi Viertolan vastaanottokodissa Vantaalla.

TURPEINEN ISTO, tanssitaiteen maisteri, Uudenmaan tanssin läänintaiteilija 1989–94, Vantaan Tanssiopiston taiteellinen johtaja sekä vs. rehtori, erikoistunut poikien tanssinopettamiseen 90-luvun alusta lähtien ja kehittänyt oppilaslähtöisen Raakalauta-opetusmetodin, taiteellinen johtaja Kedja Dance Encounters – Pohjoismainen Tanssitapaaminen 2009.

SOVELTUVA KIRJALLISUUTTA

- Adshead-Lansdale, Janet & Layson, June edit. (1994) **Dance History. An introduction.** Second edition. Routledge. London and New York.
- Ahonen Jarmo, Anttila Eeva, Jalkanen Tiina, Jouhtinen Anne, Kontunen Kaija, Renvall Hanna, Suhonen Tiina & Vainio Liisa (2003) **Tanssioppilaankirja.** Opetushallitus. Helsinki: Tammer-Paino Oy.
- Anttila, Eeva (1994) **Tanssin aika -opas koulujen tanssikasvatukseen.** Liikuntatieteellisen seuran julkaisu nro 139. Helsinki.
- Harnoncourt, Nikolaus (1986) **Puhuva musiikki.** Kustannus-osakeyhtiö Otavan painolaitokset. Keuruu.
- Hastings, Baird (1983) **Choreographer and Composer: Theatrical Dance and Music in Western Culture.** Twayne Publishers. Boston.
- Hilton, Wendy (1981) **Dance of Court and Theater.** The French Noble Style 1690-1725. Dance Books Ltd. London.
- Karppinen Seija, Puurula Arja & Ruokonen Inkeri (2001) **Taitteen ja leikin lumous: 4-8 -vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus.** Helsinki: Finn Lectura.
- Muje, Sanna toim. (2007) **Totem- teatteri ja lastenteatterin uudet askeleet.** Helsinki: Like kustannus Oy.
- Nettl, Paul (1969) **The Story of Dance Music.** Reprinted. Greenwood Press, Publishers. New York.
- Owens, Allen & Barber Keith (1998) **Draama toimii.** Suom. Jean-Paul Kaijanen ja Pekka Korhonen. Helsinki: JB-kustannus.
- Teck, Katherine (1989) **Music for the Dance.** Greenwood Press Inc. Connecticut.
- Viitala, Marketta (1998) **Tanssia elämysten ehdoilla.** Lasten ja nuorten tanssin luovia prosesseja. Helsinki: Kaleva.
- Vihonen Riitta, Vilen Marika, Siven Tuula, Kurvinen Auli, Neuvonen Sohvi & Vartiainen Jari (2007) **Lapsuus: erityinen elämänvaihe.** 1.-2. painos. WSOY.

AMMATILLISTA ERITYISKIRJALLISUUTTA

- Taideteollisen korkeakoulun kirjasto** (Taidekasvatukseen liittyvää kirjallisuutta) Hämeentie 135 A, Helsinki, (09) 7563 0240, kirjasto@taik.fi
- Teatterikorkeakoulun kirjasto,** Haapaniemenkatu 6, Helsinki, (09) 4313 6362, library@teak.fi
- Ahjo Pirkko, Anttila Eeva, Jalkanen Tiina & Vesterinen Bine (2003) **NYTTA - Nykytyttö ja tanssi - työryhmän muistio.** Vantaan Tanssiopisto. Suomen Kansallisoopperan Balettioppilaitos. Tanssi -ja teatteripedagogiikan laitos, TEAK. Itä - Helsingin Musiikkiopiston tanssiosasto.
- Lampi Ilkka, Mäntylä Aarne, Niiranen Hannele & Turpeinen Isto (2002) **POPEDA – Poikien tanssipedagogiikka - työryhmän muistio.** Vantaan Tanssiopisto, Suomen Kansallisoopperan Balettioppilaitos.

YHTEYSTIETOJA

www.dis-tanz.com

www.raatikko.fi

www.taikalamppu.fi

www.tanssipaja.net

www.vantaa.fi/kulttuuri

www.vantaantanssiopisto.fi

www.vlb.fi

